

KINNITATUD
Kultuuriministri 10.02.2025
käskkirjaga nr 31

LISA 1

KULTUURIPROGRAMM 2025–2028

Tulemusvaldkond	Kultuur ja sport
Tulemusvaldkonna eesmärk	<p>Kultuuripoliitika eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks.</p> <p>Spordipoliitika eesmärk on: liikumisel ja spordil on oluline ja kasvav roll eestimaalaste elujõu edendamisel, rikka elukeskkonna loomisel ning Eesti riigi hea maine kujundamisel.</p>
Valdkonna arengukava	„Kultuuri arengukava 2021 - 2030“
Programmi nimi	Kultuuriprogramm
Programmi eesmärk	Kultuuripoliitika eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks
Programmi periood	2025.–2028. aasta
Peavastutaja	Kultuuriministeerium
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	<p>Muinsuskaitseamet, Eesti Lastekirjanduse Keskus, Eesti Rahvakultuuri Keskus, Võru Instituut, Eesti Rahva Muuseum, Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseum, Viljandi Muuseum.</p> <p>Ülalnimetatud valitsemisala riigiasutused panustavad oma teenustega programmdokumendis kajastatud Kultuuriministeeriumi tegevustesse ja saavutatud tulemustesse.</p> <p>Samuti kajastuvad sihtasutused ja avalik-õiguslikud juriidilised isikud oma tegevuste ja eelarvetega Kultuuriministeeriumi valitsemisala osutatavates tegevustes ja saavutatud tulemustes.</p>

Sissejuhatus	3
Programmi juhtimiskorraldus	4
Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava	5
Hetkeolukorra analüüs ja olulised tegevused	8
Meetmed ja programmi tegevused	9
Meede 1. Mitmekülgse ja kättesaadava kultuurielu toetamine ja arendamine	9
Tegevus 1.1. Arhitektuuripoliitika ja disainipoliitika kujundamine ja rakendamine	10
Tegevus 1.2. Audiovisuaalpoliitika kujundamine ja rakendamine	13
Tegevus 1.3. Etenduskunstide poliitika kujundamine ja rakendamine	15
Tegevus 1.4. Kirjanduspoliitika kujundamine ja rakendamine	18
Tegevus 1.5. Kunstipoliitika kujundamine ja rakendamine	20
Tegevus 1.6. Meediapoliitika kujundamine ja rakendamine	23
Tegevus 1.7. Muusikapoliitika kujundamine ja rakendamine	24
Meede 2. Kultuuripärandi kestlikkuse ja kättesaadavaks tegemise toetamine ja arendamine ...	27
Tegevus 2.1. Muuseumi- ja muinsuskaitsepoliitika kujundamine ja rakendamine	27
Tegevus 2.2. Raamatukogupoliitika kujundamine ja rakendamine	32
Tegevus 2.3. Rahvakultuuripoliitika kujundamine ja rakendamine	36
Meede 3. Kultuuri valdkondadeülene arendamine, koostöö ja rahvusvahelistumine	39
Tegevus 3.1. Kultuurivaldkonna digiteerimine	39
Tegevus 3.2. Kultuurivaldkonna rahvusvahelistumise edendamine	42
Tegevus 3.3. Kultuuri valdkondadeülene arendamine	43
Tegevus 3.4. Loomemajanduspoliitika kujundamine ja rakendamine	45
Lisa 1. Programmi teenuste kirjeldus	48
Lisa 2. Kultuuriprogrammi 2025-2028 teenuste rahastamiskava	53

Sissejuhatus

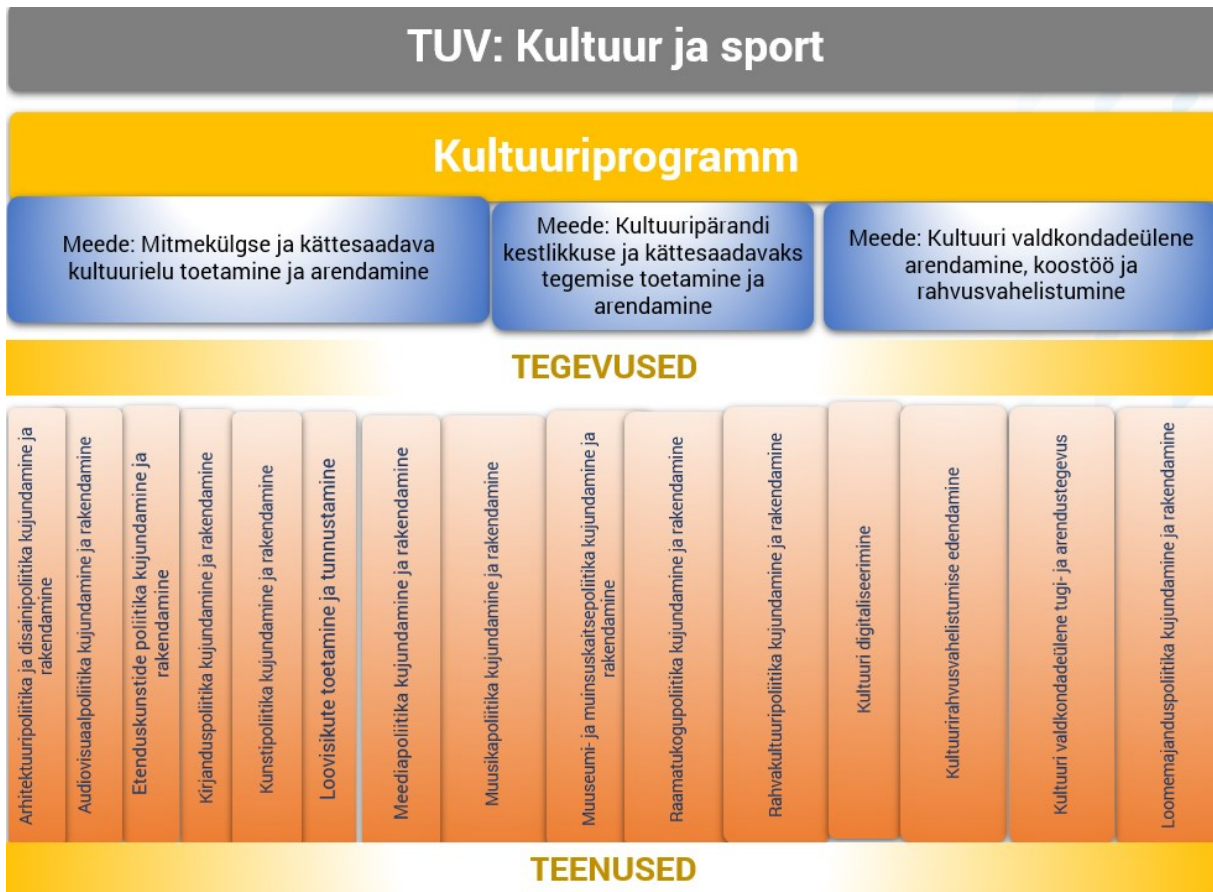
Kultuuri ja spordi tulemusvaldkonna eesmärki panustavad kaks programmi: kultuuriprogramm ja spordiprogramm. Eesmärkide saavutamiseks tegevuste ja rahaliste vahendite kavandamise eest vastutab Kultuuriministeerium. Riigi kultuuripoliitika kujundamises ja elluviimises on oluline osa ja vastutus lisaks Kultuuriministeeriumile paljudel teistelgi riiklikel institutsioonidel, sh ministeeriumitel. Kultuuri ja spordi tulemusvaldkonna eesmärke viiakse ellu ka keskvalitsusse kuuluvate sihtasutuste (teatrid, muuseumid, kontsertorganisatsioonid jm), avalik-õiguslike organisatsioonide (Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Rahvusringhääling, Rahvusooper Estonia, Eesti Kultuurkapital) ja mittetulundussektori organisatsioonide toetamise kaudu. Kultuuripoliitika eesmärkide täitmises on keskse rolliga kohalikud omavalitsused, kes tagavad kohalikus kultuurikorralduses eesti kultuuri järjepidevuse hoidmiseks soodsa ja arendava kasvukeskkonna.

Kultuuriministeerium koos oma asutustega töötab eesti rahvusliku identiteedi säilimise ning elujõulise kultuuriruumi tagamise ja arengu nimel. Selle saavutamiseks tegeleb ministeerium Eesti rikkaliku kultuuri, pärandi, meediaruumi ja kultuurilise mitmekesisuse arendamise, säilitamise väärtustamise, teadvustamise ja levitamisega nii Eestis kui ka välismaal ning toetab nii professionaalset tegevust kui ka huvitegevust loomevaldkonnas. Nimetatud tegevuste läbi panustab Kultuuriministeerium ka riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ vajalike muutuste elluviimisesse.

Programmi eesmärgi saavutamiseks on kavandatud Euroopa Regionaalarengu Fondi vahendid ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021-2027 poliitikaeesmärgi 1 „Nutikam Eesti“ erieesmärgi (a) (iii) „VKEde kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEdes töökohtade loomine, muu hulgas tootlike investeeringute kaudu“ meetme 21.1.3.2 „Kultuuri valdkondadeüleline arendamine, koostöö ja rahvusvahelistumine“ eesmärkide elluviimiseks.

Samuti on planeeritud kasutada EL kasvuhoonegaaside kauplemisüsteemi kauplemistulu (nn CO2 meetmed) ehitismälestiste energiatõhususe tõstmiseks ja etendusasutuste energiasäästlike valguslahenduste toetusmeetmete rakendamiseks.

Kultuurivaldkonna strateegiadokument – „Kultuuri arengukava 2021-2030“ – kinnitati Vabariigi Valitsuse poolt 18.11.2021. a. Võrreldes kultuuriprogrammiga 2024-2027 on muudetud programmi tegevusi nii, et enam ei ole eraldiseisvalt tegevust „Loovisikute toetamine ja tunnustamine“, kuna sisuliselt on õigem antud programmi teenused ja rahastus kajastada teiste programmi tegevuste all.

Joonis 1 „Kultuuriprogrammi struktuur“

Programmi juhtimiskorraldus

Programmi koostamist, elluviimist ja seiret koordineerib Kultuuriministerium. Ministerium kavandab programmi eesmärgid lähtuvalt antud valdkonna strateegilisi eesmärke sisaldavatest dokumentidest. Elluviidavad tegevused ja prioriteedid lähtuvad Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ülesannetest ning on kooskõlas riigi eelarvestrateegia protsessiga nelja aasta lõikes ja täpsustatakse ühe aasta lõikes riigieelarve protsessi raames. Kultuuriministerium uuendab programmi igal aastal ja pikendab seda ühe aasta võrra, tagades kooskõla riigi eelarvestrateegia perioodi ja riigieelarveliste vahenditega.

Programm avalikustatakse Kultuuriministeriumi kodulehel pärast seda, kui Vabariigi Valitsus on riigieelarve seaduse § 31 lõike 1 alusel riigieelarve vahendid täiendavalt liigendanud ning siis, kui kultuuriminister on programmi kinnitanud. Programmi rakendamise kohta koostab Kultuuriministerium igal aastal tulemusaruande.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Programmi eesmärk: Kultuuripoliitika eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks.

Tulemusvaldkonna mõõdik

Mõõdik, sh allikas	Viimane teadolev tase	Sihttase aastaks 2030
Elanike kultuurielus osalemine¹, % <i>Allikas: Statistikaamet</i>	79 (2023)	80

¹ Vähemalt 15-aastaste Eesti elanike kultuurielus osalemine viimase 12 kuu jooksul (Statistikaamet)

Programmi mõõdik, sh allikas (sihttasemed on seatud 2030 aastaks, vahetasemeid ei seata)	Algtase	Sihttase (2030)
Elanike kultuurielus osalemine, % <i>Allikas: Statistikaamet</i>	79 (2023)	80
Eesti laste ja noorte osalemine kultuuris² <i>Allikas: Statistikaamet</i>	94,7% (2023)	Suureneb
Kultuurivaldkonnas hõivatute keskmine brutokuupalk võrreldes Eesti keskmisega, % <i>Allikas: Statistikaamet</i>	80 (2023)	90
Rahulolu kultuuri kättesaadavuse ja ligipääsetavusega <i>Allikas: täpsustub</i>	Algtase selgitatakse välja uuringuga	Suureneb
Kultuuri kättesaadavus digiplatvormidel <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	Algtase selgitatakse välja uuringuga	Suureneb
Eesti elanike kultuuripäranditeadlikkus, 0-100 punkti skaalal <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	60 palli (2023)	Määratakse lähtuvalt algtasemest
Eesti kultuuri uurimise jätkusuutlikkus <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	10,5% (2023)	Määratakse lähtuvalt algtasemest
Loomemajanduse sektoris loodud lisandväärtus SKPst; % <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	2,2 (2019)	3,2
Loomemajanduse sektoris loodud lisandväärtus töötaja kohta <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	23 000 (2019)	25 000
Eesti kultuuri rahvusvaheline nähtavus <i>Allikas: Elcano indeks</i>	83. (2023)	≤85.
Eesti kultuurikorralduse keskkonnamõju (Kultuuriministeeriumi haldusala kasvuhoonegaaside heide, CO2 ekvivalendina tonnides, 2019) <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	46 748 (2019)	Määratakse lähtuvalt algtasemest
Eesti elanike elukeskkonnaga rahulolu (rahul või pigem rahul) <i>Allikas: Rahandusministeerium, Statistikaamet</i>	73,5% (2022)	> 85%

² Laste ja noorte kultuurielus osalemine, vanuses 5-26 eluaastat, lähtuvalt Statistikaameti läbiviidavast Eesti elanike kultuurielus osalemise uuringust

KULUDE JA INVESTEERINGUTE JAOTUS MEETMETE JA PROGRAMMI TEGEVUSTE VAHEL (eur)	2024	2025	2026	2027	2028
Kultuuriprogramm kokku	292 192 207	271 511 766	269 913 310	260 488 570	252 290 016
Meede 1. „Mitmekülgse ja kättesaadava kultuurielu toetamine ja arendamine“ kokku	154 157 638	152 102 724	149 477 641	142 717 002	142 014 482
MEETME 1. TEGEVUSED					
Arhitektuuripoliitika ja disainipoliitika kujundamine ja rakendamine	2 669 500	3 124 937	3 256 627	3 359 747	3 394 287
Audiovisuaalpoliitika kujundamine ja rakendamine	20 604 363	20 779 320	20 957 570	21 117 370	21 174 470
Etenduskunste poliitika kujundamine ja rakendamine	48 280 765	43 828 051	41 539 865	39 855 005	39 900 125
Kirjanduspoliitika kujundamine ja rakendamine	10 410 567	10 777 864	10 443 324	10 583 014	10 628 834
Kunstipoliitika kujundamine ja rakendamine	5 985 709	11 341 711	11 463 411	6 746 461	6 804 261
Meediapoliitika kujundamine ja rakendamine	44 175 792	43 426 724	43 010 360	43 010 360	42 010 360
Muusikapoliitika kujundamine ja rakendamine	18 471 795	18 824 116	18 806 483	18 045 044	18 102 144
Meede 2. „Kultuuripärandi säilitamise ja kättesaadavaks tegemise toetamine ja arendamine“ kokku	101 552 911	81 123 565	84 810 180	82 894 072	75 297 008
MEETME 2. TEGEVUSED					
Muuseumi- ja muinsuskaitsepoliitika kujundamine ja rakendamine	53 042 739	50 990 572	50 148 008	49 438 615	49 415 751
Raamatukogupoliitika kujundamine ja rakendamine	37 128 577	15 370 715	23 264 597	21 932 097	14 301 097
Rahvakultuuripoliitika kujundamine ja rakendamine	11 381 596	14 762 277	11 397 575	11 523 359	11 580 159
Meede 3. „Kultuuri valdkondadeüleline arendamine, koostöö ja rahvusvahelistumine“	36 481 658	38 285 477	35 625 488	34 877 496	34 978 526
MEETME 3. TEGEVUSED					
Kultuurivaldkonna digitaliseerimine	20 000	2 637 930	18 400	18 000	18 000
Kultuurivaldkonna rahvusvahelistumise edendamine	7 620 316	2 466 276	2 386 240	2 349 482	2 349 482
Kultuuri valdkondadeüleline tugi- ja arendustegevus	27 011 342	30 473 284	31 054 756	30 343 922	31 244 952
Loomemajanduspoliitika kujundamine ja rakendamine	1 830 000	2 708 023	2 166 092	2 166 092	1 366 092

Hetkeolukorra analüüs ja olulised tegevused

Eesti kultuuriruumi elujõulisuse tagamiseks on oluline loomevabaduse ja kultuuri kättesaadavuse kindlustamine. Mitmekülgse kultuurielu eelduseks on vaimse ja materiaalse kultuuripärandi säilitamine ja vahendamine, kultuuri kättesaadavuse ning loometingimuste tagamine. Eesti elanikud on Euroopas ühed aktiivsemad kultuuris osalejad, kuid kultuuris osalemise osas on näha mõningast langustrendi³ ning osalemises on ka küllaltki suured maakondlikud erinevused.

Viimastel aastatel on kultuurivaldkonda mõjutanud mitmed kriisid: koroonakriis, Venemaa agressioon Ukrainas, selle mõjul tekkinud energiakriis ja jätkuv majanduskeskkonna ebastabiilsus. Kriisid on raskendanud nii kultuurielus osalemist, kultuuri loomist kui rahvusvahelist suhtlust ja tõestanud, et kriisivalmiduse toetamine peab olema prioriteet.

2023. aasta Eesti elanike kultuurielus osalemise näitajate kohaselt on Eesti elanike kultuurielus osalemine oluliselt tõusnud võrreldes 2020. aastaga (79% vs 73,8%)⁴. Üldisele kultuurielus osalemise suurenemisele lisaks on tõusnud osalemine mitmetes maakondades, sh 2020. a uuringus väiksema osalusmääraga maakondades, mis on aidanud kaasa kultuurielus osalemise võrdsemale kättesaadavusele maakonniti. Kuid arvestades teatud maakondades kultuurielus osalemise püsivalt madalat taset, on maakondlikud vahed osalemises siiski jätkuvalt olemas.

Kultuuri regionaalse kättesaadavuse, tulevaste professionaalide ning teadliku publiku järelkasvu suurendamiseks on alates 2022. aastast rakendatud kultuurirahastuse toetusmeetmeid. Selle eesmärk on võimaldada lastel ja noortel külastada õppeprogrammi osana teatrietendusi, kontserte, kinoseansse, muuseume või muid kultuurivaldkonna asutusi või sündmusi. Toetusmeede jõudis 2023/2024. õppeaastal 138 000 põhikooliõpilasele (mahus 1,5 mln eurot).

Vabakutseliste loovisikute, keda uuringu⁵ kohaselt oli Eestis 2021. aastal vähemalt 10 200, toimetuleku parandamiseks on Kultuuriministeerium taotlenud Sotsiaalministeeriumilt sotsiaalmaksu arvestuse muutmist nn "rulluvaks" et tagada ravikindlustus ebaregulaarse sisstulekuga vabakutselistele. 2025. aastal jätkub loovisikute ja loomeliitude seaduse reform loometöö ja selle tasustamise paremaks korraldamiseks laiapõhjalise parlamentaarse debatina Riigikogu kultuurikomisjonis.

2023. a esimest korda läbiviidud kultuuripärandi teadlikkuse uuringu⁶ kohaselt on vastava teadlikkuse indeksi e pärandibaromeetri näitajaks 60 punkti (100 punktist), mis näitab koondhinnangut pärandist osasaamise, selle hoidmisesse panustamise ja pärandi tähenduse osas hoiakutele ja käitumisele.

Olulisteks läbivateks prioriteetideks 2025. - 2028. perioodil on:

- Kultuuri rahvusvahelistumise ja ekspordi edendamine.
- Laste- ja noorte osalemise suurendamine kultuurielus.
- Kultuuri- ja loomesektori tugevdamine läbi õiglase tasustamise printsiipide edendamise ning kultuurivaldkonnas hõivatute töötasu konkurentsivõimelisuse tagamine.
- 2025. ja 2028. aastal toimuva laulupeo ja tantsupeo toimumise tagamise kaudu rahvakultuuri tegevuse tugevdamine.

2025. aastal kärbitakse Kultuuriministeeriumi valitsemisala eelarvet (piirmääraga vahendeid) 13,4 mln euro võrra, mis mõjutab oluliselt ka vastavaid tegevusi. Kärbetest jäävad puutumata kirjandusvaldkond (sh laenutus- ja reprograafihüvitis), laulu- ja tantsupeo kollektiivjuhtide palgameede, toetus Team Estoniale ja rahvusvaheliste spordi suursündmuste toetusmeede. 2024. aastaga samas mahus jätkatakse kodumaiste filmide tegemise toetamist, tagasimakseprogrammi Film Estonia ning venekeelse erameedia toetamist. Nendesse meetmetesse lisati alles eelmistel aastal lisaressursse, mis vajavad aega tõhusalt toimima hakkamiseks.

³ Eesti elanike kultuuris osalemise uuring, Statistikaamet

⁴ Samas.

⁵ <https://kul.ee/uuringud>

⁶ <https://kul.ee/uuringud>

Meetmed ja programmi tegevused

Meede 1. Mitmekülgse ja kättesaadava kultuurielu toetamine ja arendamine

Meetme eesmärk: Eesti kultuurielu on mitmekülgne ja kõrgetasemeline, pakkudes võimalusi loominguliseks tegevuseks ja kultuurist osasaamiseks.

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
Teatrikülastuste arv Eestis, mln <i>Allikas: Eesti Teatri Agentuur</i>	1,3 (2023)	0,9	0,9	0,9	0,9
Laste- ja noorteetenduste külastajate osakaal kõigist külastustest, % <i>Allikas: Eesti Teatri Agentuur</i>	24% (2023)	30	30	30	30
Kinokülastuste arv (miljonites) <i>Allikas: Eesti Filmi Instituut</i>	2,82 (2023)	3,1	3,3	3,3	3,5
Eesti elanike osakaal, kes loevad raamatuid <i>Allikas: Statistikaamet</i>	69.2 2023	70	70	70	70
Rahvusvaheliste (välisosalusega) kunstinäituste osakaal kõigist Eestis korraldatud näitustest, % <i>Allikas: Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus</i>	26 (2023)	20	20	20	20
Edasijõudmine „disainiredelil“: ettevõtete ja sihtasutuste protsentuaalne hulk, mis kasutavad disaini „disainiredeli“ IV astmel, % <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	21 (2023)	23	25	27	29
Eesti koht meediavabaduse indeksis <i>Allikas: Piirideta Reporterid</i>	6. koht (2024)	≤TOP10	≤TOP10	≤TOP10	≤TOP10

Kontserdil käinute arv (tuhat) <i>Allikas: Statistikaamet</i>	535,3 (2023)	539,0	542,7	546,3	550,0
Arhitektuuriette võtete eksport, mln eurot <i>Allikas: Eesti Konjunktuuriinstituut</i>	4.0 (2022)	4,3	4,6	4.9	5.2

Meetme raames kujundatakse ja viiakse ellu loomevaldkondade poliitika, tõstetakse konkurentsivõimet, toetatakse strateegiliste koostööpartnerite põhitegevust ja projekte, ning valdkonna toimimiseks ja arendamiseks hoitakse ja arendatakse vajalikku taristut. Lisaks antakse välja riigi kultuuripreemiad (8) ja rahastatakse riigi kultuuristipendiume.

Tegevus 1.1. Arhitektuuripoliitika ja disainipoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Elukeskkond vastab kvaliteetse ruumi aluspõhimõtetele. Ruumiloome hea tava ja disainikasutuse vajalikkus on ühiskonnas teadvustatud

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
Kaasatud üldhariduskoolide arv, kes pakuvad õpilastele üldhariduskoolis ruumihariduse valikkursust „Arhitektuur ja elukeskkond“ <i>Allikas: MTÜ Ruumiharidus</i>	20 (2023)	23	25	27	29
Ruumihariduse edendamiseks üldhariduskoolis läbiviidavate valikkursuste „Arhitektuur ja elukeskkond“ õpetajakoolituste arv <i>Allikas: MTÜ Ruumiharidus</i>	2 (2023)	4	5	6	7

Tegevus on suunatud kvaliteetse elukeskkonna kavandamiseks ja loomiseks vajalike tingimuste kujundamisele arhitektuuri ja disaini valdkondades. Kvaliteetne ruum on tehis- ja looduskeskkonna tasakaalustatud ruumiline tervik, mis hõlmab välis- ja siseruumi. Säätva ja tervikliku elukeskkonna kavandamine ja loomine (ruumiloome) sisaldab muu hulgas planeerimis- ja projekteerimistegevust (sh ruumilist planeerimist, arhitektuuri, maastikuarhitektuuri, disaini), eesmärgiga muuta olemasolev elukeskkond ruumiotsustega pikas vaates võimalikult paljudele paremaks. Kvaliteetse ruumilahenduse eelduseks on hea ja läbimõeldud ruumiotsus ehk ruumi arengut mõjutav valitsemistasandi otsus, mistõttu aitab Kultuuriministerium kaasa ruumipädevuse läbivale tõstmisele ühiskonnas.

Arhitektuurivaldkonna olulisim tegevus riigi tasandil on viimastel aastatel olnud kvaliteetse ruumi aluspõhimõtete juurutamine. Kvaliteetse elukeskkonna kavandamise korralduses on mitmeid süsteemseid probleeme, mis tulenevad ruumipoliitika killustumisest eri ministriumide ja teiste riigiasutuste vahel.

Loodud on Maa- ja Ruumiamet, et koondada riigi ruumilise arengu tervikvaade ja tagada läbimõeldud ruumiotsused nii rohepöörde elluviimisel, rahvastikumutustega kohanemisel kui kvaliteetse ruumi aluspõhimõtete juurutamisel. Ühendameti struktuuris on oluline strateegilise ruumiloome üksus. Seal tööle asuvate ruumiloome ekspertide eesmärk on tuua kaasa sisuline muutus ruumiotsuste tegemisel. Amet käivitub 2025. aastal ning arhitektuuripoliitika rakendamise seotud ametikohad on planeeritud strateegilise ruumiloome üksusesse.

Kultuuriministeerium aitab kaasa riigi ruumipoliitika ühtlustamisele ja arendamisele. Ruumipoliitika osaks on arhitektuuripoliitika, mis põhineb samanimelisel dokumendil „Eesti arhitektuuripoliitika“ (Vabariigi Valitsus kiitis heaks 2002. aastal). Arhitektuuripoliitika siht on käsitleda ehitatud keskkonda Eesti rahvusliku rikkuse ühe osana ning säilitada ja kasvatada selle väärtust. Kultuuriministeerium aitab teadvustada arhitekti kaalukat rolli ja vastutust elukeskkonna kvaliteedi eest seismisel ja selle tõstmisel. Näitena võib tuua rahvastiku kahanemisega kaasnevad probleemid, mille lahendamisele aitab märkimisväärselt kaasa linnaruumi kvaliteedi parandamine.

Samuti toetab Kultuuriministeerium professionaalset arhitektuuri loomingu. Arhitektuuri valdkond toimib suures osas turupõhiselt – arhitektuuribüroodes pakutakse erinevaid teenuseid ja tehakse tellimuspõhist tööd. See osa valdkonnast on tänu erarahale kõrgemini tasustatud. Samas sisaldab see suures hulgas tehnilist projekteerimistööd, mitte loomingu tööd. Loomingulisele tööle ja valdkonna arendamisele keskenduvad arhitektid, kes tegelevad näiteks väikevormide, näitusetegevuse, kirjutamise, arhitektuuripädevuse tõstmise või lihtsalt turu vajadustest mitte lähtuva arhitektitööga, sarnanevad toimetuleku poolest teiste kultuurivaldkondade loovisikutele, kelle toimetulek sõltub eelkõige avalikust rahastusest ja Kultuurkapitali toetustest. See osa valdkonnast vajab lisatähelepanu, sest tegeleb riigi kultuuripoliitika seisukohast oluliste temadega.

Selleks, et tagada ruumiloome ja ehitatud keskkonna kõrget taset, osaleb Kultuuriministeerium arhitekti kutset andva kogu tegevuses Eesti Arhitektide Liidu juures, sisearhitekti kutset andva kogu töös Eesti Sisearhitektide Liidu ning maastikuarhitekti kutset andva kogu töös Eesti Maastikuarhitektide Liidu juures.

Arhitektuuri valdkonna kitsaskohtade lahendamiseks tuleb tõsta läbivalt avaliku ja erasektori ruumipädevust – asjatundlikkust ja vastutusvõimet ruumi arengut mõjutavate otsuste kujundamisel ja elluviimisel, sh arendada ruumiharidust üldhariduskoolist alates. Ruumihariduse edendamisel maastikmadalast on oluline partner Arhitektuurikool (MTÜ Ruumiharidus). Arhitektuurikool tegutseb 2011. aastast ja on ainus ruumivaldkonna huviharidust pakkuv kool Eestis ja üks väheseid omataolisi Põhja-Euroopas ja Baltikumis. Kultuuriministeeriumi taotlusvoor „Arhitektuuri ja disaini arendusprojektid“ toetab arhitektuuri- ja disainipädevuse tõstmist, kvaliteetse ruumi aluspõhimõtete elluviimist ja valdkondade arengut. Kultuuriministeerium aitab kaasa üleriiklike ruumikoolituste läbiviimisele avaliku sektori töötajatele, samuti ruumihariduse edendamisele üldhariduskoolis. Ruumikoolituste läbiviimisel on oluline partner Eesti Arhitektuurikeskus.

Kuigi kehtiva riigihangete seadusega on raamistik ideekonkursside korraldamiseks ja väärtuspõhiste riigihangete läbiviimiseks tagatud, teeb Kultuuriministeerium jätkuvalt koostööd valdkonna erialaliitudega – eeskätt Eesti Arhitektide Liiduga ja ettevõttega Riigi Kinnisvara AS, et töötada välja riigihanke läbiviimise parim praktika ja juurutada väärtuspõhise hangete läbiviimist ning tagada kvaliteetse ehitatud keskkonna areng ja autoriõiguste kaitse selle loomisel.

Kultuuriministeerium toetab Eesti Arhitektuurikeskust kui strateegilist partnerit tegevustoetusega. Lisaks toetab ministeerium taotlusvooru kaudu arhitektuuri ja disaini valdkondade arendusprojekte ning arhekte ja disainereid loovisikutena erialaliitude (Eesti Arhitektide Liit, Eesti Sisearhitektide Liit, Eesti Maastikuarhitektide Liit, Eesti Disainerite Liit, Eesti Kujundusgraafikute Liit) kaudu. Oluline roll on valdkondlikul mäluasutusel SA Eesti Arhitektuurimuuseumil, kus toimub hulgaliselt arhitektide loomingut tutvustavaid näitusi, loenguid jpm.

Valdkonna loovisikuid toetab arhitektuuri loomealal Eesti Arhitektide Liit (üle 400 liikme), Eesti Sisearhitektide Liit (üle 200 liikme) ja Eesti Maastikuarhitektide Liit (ligi sada liiget) jagades loovisikute ja loomeliitude seaduses toodud tingimustele vastaval loomealal tegutsejatele loometoetusi ja stipendiume.

Arhitektuuri valdkonda toetatakse ka Eesti Kultuurkapitali arhitektuuri sihtkapitali kaudu.

Eesti hea arhitektuurimaa mainele aitab kaasa Eesti rahvusvaheline nähtavus Veneetsia Arhitektuuribiennaalil, mis on suurim riiklikul esindusel põhinev rahvusvaheline arhitektuurinäitus. Eesti väljapaneku ellu viimist 2025. aasta biennaalil juhib Kultuuriministeerium (kaaskorraldaja SA Eesti Arhitektuurimuuseum) ning Eestit esindab Helena Männa, Elina Liiva, Keiti Lige projekt "Las ma soojendan Sind", mis räägib kultuuri mõõtmest kliimaeesmärkide saavutamisel.

Disaini valdkonnas toetab riik disaini valdkondlikke loomeliite (Eesti Disainerite Liit, Eesti Kujundusgraafikute Liit) ja valdkondlikku arenduskeskust (Eesti Disainikeskus) tegevustoetusega. Valdkondlikult olulisi algatusi on toetatud juba eelnimetatud taotlusvooruga „Arhitektuuri ja disaini arendusprojektid“. Valdkonna loovisikuid toetab disaini loomealal Eesti Disainerite Liit (173 liiget) ja Eesti Kujundusgraafikute Liit (118 liiget)⁷. Valdkondliku mäluasutusena väärrib esiletõstmist SA Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, kus toimub disainerite loomingut tutvustavaid näitusi, loenguid jpm. Disainivaldkonna arendamine tugineb valdkonnasisesele kokkuleppele – „Disainivaldkonna arengukavale 2019-2023“, millele on koostamisel 2023+ perioodiks uus kokkulepe. See valdkonnasisene kokkulepe sõnastab visiooni, strateegilised suunad, eesmärgid ja huvigrupid ning pakub valdkonnast sündinud vaadet sellele, kuidas rakendada disaini paremini majanduse ja ühiskonna hüvanguks. Eesti Disainikeskus tegeleb aktiivselt ka ringdisainialase teadlikkuse tõstmisega, mis toetab ringmajanduse eesmärkide saavutamist.

2023. aastal viidi läbi uuring „Disainikasutus Eesti ettevõtetes ja sihtasutustes“ eesmärgiga kaardistada ja analüüsida disainikasutust nii era- kui ka riigi osalusega ettevõtetes ning riigi asutatud sihtasutustes ja MTÜdes, mis oli jätk 2013. ja 2018. toimunud uuringutele. Uuringu tulemused näitavad, et Eesti ettevõtted ja asutused on hakanud aina rohkem ja teadlikumalt disaini kasutama. Uuringust ilmneb, et tellijad on üha disainiteadlikumad ja avatumad disaini kasutamiseks mitte ainult toodete ja teenuste visuaalse identiteedi kujundamisel, vaid ka läbivalt teistes arendusprotsessides ja strateegia kujundamisel. Disain tähendab tellija jaoks üha enam kasutajasõbralikke, hästi töötavaid, kliendi vajadustele vastavaid teenuseid ja tooteid, ning on saamas kõigi toimingute lahutamatuks osaks. Selleks, et ettevõtteid ja riigiasutusi veel enam ja teadlikumalt disaini rakendada õhutada, tuleb tegeleda aga süsteemsemalt riigihangete süsteemi parandamise ja avaliku sektori eeskujuga, disainipädevuse tõstmise ja targa tellija kasvatamise, ning edulugude ja parimate praktikate jagamisega. Disainipädevust on vaja ühiskonnas laiemalt tõsta ning professionaalset disaini on vaja teadlikumalt edendada. Disainikasutuse edendamist avalikus sektoris toetab Riigikantselei juures töötav innovatsioonituum, kelle ülesanne on muuta avalikke teenuseid kasutajasõbralikumaks inimkeskse lähenemise abil ning seeläbi aidata kaasa uuenduslike, funktsionaalsete, keskkonnasäästlike, kasutajasõbralike ja atraktiivsete teenuste ja lahenduste väljatöötamisele ning kaasava ja turvalise keskkonna kujundamisele. Oluline on rakendada Riigikantselei juures töötanud ligipäätavuse rakkerühma lõppraportist tulenevaid kaasava disaini soovitusi, mille põhirõhk on kättesaadavusel, ligipäätavusel ja kasutajagruppide võrdsustamisel.

Disaini valdkonnas on oluline panustada kutsekvalifikatsiooni süsteemi edendamisesse – oluline on disainerite täiendõppe ja kutsesüsteemi arendamine koos disainivaldkonna TA-võimekuse tõstmisega. Samuti on vajalik tagada ringdisaini auditite, sprintide ja koolituste läbiviimine ettevõtetes ja organisatsioonides – ringdisaini põhimõtete järgimine aitab luua uuenduslikke lahendusi ja tooteid, mis tuginevad loodusvarade mõistlikule tarbimisele, jäätmete vähendamisele ja uuenduslike ärimudelite loomisele. Disainivaldkonna jaoks on oluline disaini distsipliini ja praktikate toetamise selgem ja arusaadavam sõnastamine, valdkonna omapära nähtavamaks tegemine. Selle nimel on vajalik toetada disaini erinevate praktikatega seotud tegevusi ja algatusi, loovisikuid, nende loomingut, sellega seotud

⁷ Liikmete arvud on esitatud 2022. aasta seisuga.

otsinguid ja eksperimenteerimist, valdkonna edendamisele suunatud ettevõtmisi, rahvusvahelistumist, seotud pärandi säilitamist ja ennistamist ning panustamist ühiskondlikku heaolusse.

Arenguvajadused

- Kultuuriministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Kliimaministeeriumi ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumiga ühisest initsiatiivist lähtuvalt alustas 1. jaanuaril 2025 ruumivaldkonna ühendamet MARU, kus on vaja käivitada strateegilise ruumiloome büroo, eesmärgiga suurendada ruumikaalutluse arvestamist riigi tasandi otsustusprotsessides ja pakkuda sellealast tuge ka kohalikele omavalitsustele. Toetada arhitektide ja teiste ruumiloome ekspertide ametikohtade loomist uue ameti strateegilise ruumiloome üksusesse, mis hakkab tegelema muuhulgas arhitektuuripoliitika ellu viimisega ning kvaliteetse ruumi aluspõhimõtete juurutamisega.
- Kaasajastada kvaliteetse ruumi aluspõhimõtted ja leida lahendused kvaliteetse ruumi aluspõhimõtetega arvestamiseks läbivalt erinevatel haldustasanditel kõikides ruumiloomeprotsessides, sealhulgas investeerimiskavades, toetusmeetmetes, rahastusotsustes. Kvaliteedikriteeriumitele keskenduvad Davosi protsessis juhitakse Eesti poolt ka üht töörühma, samuti räägitakse kaasa kvaliteedikriteeriumite juurutamisel Ukraina ülesehitustöodes.
- Jätkata (koostöös RKASi jt osapooltega) väärtuspõhise riigihangete läbiviimise parima praktika väljatöötamist, mis lõpetaks odavhangete eelistamise ja tagaks kvaliteetse ehitatud keskkonna arengu ja autoriõiguste kaitse selle loomisel.
- Jätkata Ukraina ülesehitamise toetamist ja näidata ülesehitustöösse panustamisel siinseid parimaid praktikaid, kaasates protsessi arhitekte ja teisi erialaeksperte, lähtudes kvaliteedi ja kestlikkuse põhimõtetest, korraldades parimate lahenduste leidmiseks arhitektuurikonkurse.
- Jätkata partnerorganisatsioonide toetamist tegevustoetusega, et tagada valdkondlike arendustegevuste jätkumine rahastaja ootustes (väljatöötamisel) määratletud ülesannete täitmiseks oodatud mahus.
- Tagada võimalusel püsitoetus ruumi- ja disainipoliitika eesmärke täitvatele projektidele ja partneritele (nt algatused nagu „Arhitektuurikool“), mis võivad arendusprojektide taotlusvooru ümber sihistamisel muidu tähelepanuta jääda.
- Toetada regulaarselt toimuvaid arhitektuuri- ja disainivaldkonna rahvusvahelisi sündmusi, eelkõige riiklikul osalusel põhinevatel suursündmustel osalemist.
- Rakendada senisest tõhusamalt disainivõimekust, et rohkem ettevõtteid ja asutusi teadvustaks disaini innovatsiooni ja strateegia võtmeosana ja paigutuks “disainiredeli” kõrgematele astmetele, läbi nt muutuste innovatsiooni soodustavas seadusandluse, väärtus- ja kvaliteedipõhiste riigihangete ning disainipädevust rakendavate innovatsioonihangete juurutamise.

Tegevus 1.2. Audiovisuaalpoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Filmivaldkond on kunstiliselt mitmekesine ja Eesti film on rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)

Rahvusvahelises kinolevis näidatud Eesti filmide arv <i>Allikas: Eesti Filmi Instituut</i>	35	22	22	22	22
Laste ja noorte osakaal kinokülastustest, % <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	39,55 (2023)	40	40	40	40
Aastas esilinastunud EFI toetatud täispikkade filmide arv (mängu-, dokumentaal- ja animafilmid) <i>Allikas: Eesti Filmi Instituut</i>	18 (2023)	17	17	17	17

Kinokülastuste arv tõusis 2023. aastal 2,8 miljonini (kokku 2,3 miljonit külastust 2022), huvi Eesti filmide vastu on püsinud ning Eesti filmi turuosa kogu kinolevist oli 2023. aastal 21,75% (2022. a. 20,7%). Alates 2022. aastast on näha olulist kinokülastuste arvu taastumist COVID-19 järel. Väljakutseks on kinokülastuste arvu kasvatamine ning Eesti filmi turuosa suurendamine. Eesti filmi turuosa eesmärgi saavutamiseks on esmajärgus vajalik tootmismahtude kasvatamine kriitilise tasemeni (6–7 mängufilmi aastas) ning inflatsiooni mõjude tasandamine. Filmide arv ja eelarvetase tagavad parema nähtavuse rahvusvahelisel turul. Vajaliku taristu osas on filmilinnak Riigikogu poolt valitud üheks Kultuurkapitali toetusel rajatavaks riiklikult tähtsaks kultuuriobjektiks. 2025. aasta jätkub eelmisel aastal alanud toetuslepingu õigusliku lahenduse väljatöötamine, mis vastaks kõigi osapoolte huvile ja garanteeriks kultuuriliste eesmärkide saavutamise. Uues väljapakutud lahenduses on oluline roll Eesti Filmi Instituudil.

Riik on loonud eeldused professionaalse filmitootmise järjepidevuse püsimiseks, kõiki olulisemaid filmivaldkonna tegevusi kattev riiklik organisatsioon on Sihtasutus Eesti Filmi Instituut (EFI), mis toetab filmide arendamist, tootmist, levitamist ja turundamist. Ministeeriumi eelarvest eraldatava toetusega korraldatakse mängu-, anima- ja dokumentaalfilmide tootmist, vähemuskaastootmiste filmimist ja rahvusvahelistumist. EFI haldab suurt osa Eesti filmipärandist ja toetab väärtfilmikinode toetuse kaudu väärtfilmide levi.

Väärtfilmikinod toovad publikuni Euroopa ja maailma mitmekesise filmiparemi, mis võivad olla tavarepertuaarist keerulisema sisuga ning seetõttu kommertskinodes mitte ekraanile pääseda. Väärtfilmide levi soodustab mitmekesise kultuuriruumi loomist. Ministeerium on märkimisväärselt tõstnud toetust Põhjamaade ainsale A-kategooria filmifestivalile „Pimedate Ööde Filmifestival“ (PÖFF). Samuti jätkub tagasimaksefondi Film Estonia meetme rakendamine eesmärgiga tuua Eestisse välisriikide produktsioone. Tagasimaksefondi Film Estonia mõjude hindamiseks koostati 2022. aastal mõjuanalüüs ning meetme eelarve on tõusnud 6 miljoni euroni. Viimase uuringu konservatiivsete arvutuste järgi toob iga riigi poolt panustatud euro tagasi 2,5 eurot otseselt filmisektoris ja 5 eurot kaudse mõjuna. Kavas on koostada värskendatud andmetega uus mõjuanalüüs. Koosmõjus valmiva filmivõtete paviljoniga soodustab Film Estonia toetusmeede filmisektori ja valdkonna talentide rahvusvahelistumist, majanduslikku kasvu ja professionaalsete oskuste arengut.

2023. aastal võitis Eesti dokumentaalfilm “Savvusanna sõsarad” auhinna USA juhtival filmifestivalil ning pälvis Euroopa Filmiakadeemia auhinna. Dokfilm osales enam kui 30-l festivalil, võitis üle 20 auhinna ning on kümnendi üks rahvusvaheliselt tähelepanuväärsemaid Eesti filme, jõudes 16 riigi kinolevisse.

Eesti filmiprojekte toetavad regulaarselt teiste riikide filmifondid, Loov Euroopa MEDIA erinevad alaprogrammid ja Euroopa Nõukogu filmifond Eurimages. Kohaliku filmi- ja meediatööstuse potentsiaali uurib ja arendab ka Tallinna Ülikooli kultuuriandmete analüüsi teadusprojekt CUDAN. 2024. aasta eelarves suurendati Eesti filmide toetusi 1 miljoni euro võrra ning sama tase püsib ka 2025. aastal

Lähtuvalt uuenenud Euroopa Liidu audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi artikli 13 lõikest 2 tuleb ka Eestis kehtestada mudel, kus nii kohalikud kui rahvusvahelised audiovisuaalmeedia teenuseid pakkuvad platvormid panustavad kohalikku filmi ja sarjatootmisesse, kas otsese investeeeringuna tootmisse või riiklikesse fondidesse tehtavate osamaksetena. Seaduseelnõu väljatöötamiskavatsust tutvustati 2024. aastal ning seaduseelnõu jõuab Riigikogusse 2025. aastal. Meediateenuste seadusse sisseviidava muudatuse üks eesmärke on parandada Eesti filmide kättesaadavust rahvusvahelistel voogedastusplatvormidel.

Valdkonna loovisikuid toetab audiovisuaalse kunsti loomealal Eesti Kinoliit jagades loovisikute ja loomeliitude seaduses toodud tingimustele vastavataid loometoetusi ja stipendiume. Kinoliidul on 409 liiget.

Riik toetab filmivaldkonda ka Kultuurkapitali audiovisuaalse kunsti sihtkapitali kaudu.

Audiovisuaalvaldkonnas tegutsevatele ettevõtetele tugiteenuste pakkumiseks on kättesaadav ka Euroopa Regionaalarengu Fondi meetmest „Kultuuri valdkondadeülene arendamine, koostöö ja rahvusvahelistumine“ taotletav toetus.

Digikultuuri valdkonnas viidi 2024. aastal läbi uuring, mis avas kultuuritarbimisega seotud harjumusi ja ootusi. Kinnitust leidis suur huvi (75%) digitaalsetel ja virtuaalsetel kultuurisündmustel osalemise vastu, kuigi eelistatud on traditsiooniline külastus. Arvestades, et iganädalasel mängis kõige suurem osa küsitletutest just videomänge, on kavandamisel meetmed Eesti videomängutööstuse arengu toetamiseks.

Arenguvajadused

- Hoida filmivaldkonna tootmistoetusi varasemal tasemel, et muuhulgas tagada filmiloomingu žanriline mitmekesisus, anda võimalus uutele talentidele ja tuua kinno erinevaid sihtgruppe.
- Maaailma audiovisuaaltööstuses omandavad suurema kaalu seriaalid. Eelarvelised piirangud on takistanud rahvusvahelistele standarditele vastavate seriaalide tegemist Eestis ja Eesti filmitööstuse jätkuvat rahvusvahelistumist olukorras, kus regiooni audiovisuaaltootmise käive tervikuna märgatavalt kasvab.
- Toetada Eesti filmitööstust uute tehnoloogiate (*virtual production, extended reality*) kasutuselevõtmisel, uute sisuformaatide arendamisel ja teadmussiirdel teistesse valdkondadesse, nt arvutimängude tööstusesse. Toetada Eesti tootmiskeskonda kohandumisel tehisarurakendustega audiovisuaalvaldkonnas.
- Leida jätkusuutlik lahendus, et luua meelega inimestele ligipääs Eesti filmidele nii kinos kui kohalikel voogedastusplatvormidel. Ühtlasi loob parem ligipääs eeldused filmide rahvusliku turuosa kasvuks ja aitab tutvustada filmipärandit uue publikuni.
- Väärtfilmikinode olukord on muutunud kriitiliseks seoses uue kino lisandumisega toetusmeetmesse ja energiahindade kasvuga olukorras, kus toetus on enam kui 5 aastat püsinud samal tasemel.
- Kuigi pärandi digiteerimisega on Eestil pikaajaline kogemus, on kunstide digitaliseerimine, publikuni viimine, uute formaatidega katsetamine ja andmestamisest tulenevate võimaluste rakendamine jäänud piisava tähelepanuta.

Tegevus 1.3. Etenduskunstide poliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Etenduskunstide valdkond on kunstiliselt mitmekesine ja elanikkonnale kättesaadav.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
Algupärandite osakaal uuslavastustest (sõnalavastused), % <i>Allikas: Eesti Teatri Agentuur</i>	49 (2023)	45	45	45	45
Tantsulavastuste osakaal uuslavastustest, % <i>Allikas: Eesti Teatri Agentuur</i>	14 (2023)	15	15	15	15
Laste- ja noortelavastuste osakaal uuslavastustest, % <i>Allikas: Eesti Teatri Agentuur</i>	24 (2023)	20	20	20	20

Pärast külastatavuse langust 2020. ja 2021. aastal on külastatavus taas tõusutrendis jõudes 2022. aastal 1,14 ja 2023. aastal 1,3 miljoni külastajani.

Kultuuriministerium toetab teatritegevust teatri omandivormist olenemata, st toetatakse nii riigi osalusega sihtasutusi kui ka era- ja munitsipaalasutusi.

Riigikogu võttis augustis 2022. a vastu uuendatud etendusasutuste seaduse (jõustus 01.11.2022), mille eesmärgiks on paremini toetada valdkonna mitmekesisust ja etenduskunste kättesaadavust üle Eesti, sh korrastada rahastamissüsteem. Rahastuskorda reguleeriv ministri määrus töötati 2023. välja koostöös valdkonnaga ja hõlmas ka valdkonna välja pakutud loomingulise tegevusega seotud töö mahu arvestamise mudelit. Oluliselt täpsustati eeskätt era- ja KOV-i teatrite rahastamise tingimusi, mille kriteeriumid tuletati era- ja KOV-i teatrite rahastamisele etendusasutuse seaduses seatud eesmärkidest. Era- ja KOV-i teatrite rahastamise süsteem muutus oluliselt läbipaistvamaks ning rahastusettepanekute kujunemine selgemaks. Tulenevalt 2022. aasta tegevustoetuste protsessi tagasisidest otsustati rakendada uuele rahastusmodelile üleminekuks tasandavaid lisavahendeid. 2023. aastal täpsustati määrust suuresti lähtuvalt era- ja munitsipaalasutuste kommentaaridest, näiteks võidakse taotlejale uue määruse alusel määrata kolme-aastane tegevustoetus. 2024. aastal sõnastati riigi sihtasutustena tegutsevatele etendusasutustele asutajaootused, mis kinnitatakse lõplikult 2025. aastal.

Kultuuriministerium jätkab vajadusel etenduskunste rahastamist reguleeriva ministri määruse täpsustamist, kaasates selleks valdkonna esindusorganisatsioone ning planeerides oluliste muudatuste rakendamist piisavalt ette.

Kultuuriministeriumi taotlusvoorude toel („Rahvusvahelised etenduskunste festivalid“) jõuab mitmesugune rahvusvaheline teatrikunst Eesti vaatajateni, samuti soodustatakse seeläbi rahvusvahelisi koostööprojekte. Pikemaks eesmärgiks on Eesti muutumine loomulikuks osaks etenduskunsti rahvusvahelise mobiilsuse võrgustikest ka väljaspool festivalide toimumise perioode. Eestisse tuuakse silmapaistvaid etenduskunstnikke, tutvustatakse nende loomingut ning kutsutakse produtsente ja festivalikuraatoreid vaatama siinseid lavastusi, et sünniks uued koostööprojektid.

Repertuaaris olevate lavastuste sihtgrupilist jaotust silmas pidades on jätkuvalt oluline hoida lastele ja noortele tehtavate ja omadramaturgial põhinevate uuslavastuste osakaalu, tagada professionaalse teatri kättesaadavus üle Eesti ning žanriliselt jälgida ka tantsulavastuste osakaalu uuslavastuste hulgas. Eesmärgiks on soosida ja motiveerida suuremate kunstiliste riskide võtmist kaasaegse tantsukunsti,

kaasaegse etenduskunsti ja kaasaegse tsirkuse alavaldkondades, samuti toetada lastele ja noortele suunatud lavastusi nendes alavaldkondades.

Teatrikunsti regionaalse kättesaadavuse tagamiseks jagab toetusi Eesti Rahvakultuuri Keskuse programm "Teater maal" (sh eriprogrammid lastele ja noortele). Kultuuriministeerium plaanib regionaalseks kättesaadavusteks antavate toetuste jagamise korda ministri määruse tasandil täpsustada tagamaks läbipaistvust ja samas korralduslikku lihtsust.

Lisaks professionaalsele etenduskunstile tegutseb üle Eesti aktiivne harrastusteatri kogukond, kuhu kuuluvad inimesed kõikidest vanuserühmadest ja mis korraldab samuti rohkelt piirkondlikke ja üle-eestilisi festivale. Teatrivõrgustiku jätkusuutliku toimimise jaoks arutatakse koostöövõimalusi kaasfinantseerimiseks kohalike omavalitsustega, sh professionaalsete proovivõimaluste tagamiseks KOV-i ruumides.

Eesti Teatri Agentuuri toetatakse läbi tegevustoetuse, mille abil ostab sihtasutus teiste tegevuste seas autoriloomingut ja tegeleb rahvusvahelistumisega. Vajalik on strateegiliste otsuste suurem andmepõhisus, milleks arendatakse Eesti Teatri Agentuuri kogutud teatristatistika pinnalt analüütilist võimekust.

Rahvusooper Estonia planeeritava juurdeehituse valguses analüüsitakse Eesti muusikateatri koguvõrgustikku ja langetatakse selle osas strateegilised otsused. 2023. aasta jooksul koguti andmeid Vanemuisest ja Estoniast, kõrvutamaks eri žanrite külastajate hulka, lavastuste maksumust, külalissetenduste andmise võimekust jmt.

2025. aastal jätkatakse toetuste eraldamist energiasäästlikele valguslahendustele üleminekuks etendusasutustes, meedet rakendatakse 2024. aastast EL kasvuhoonegaaside kauplemissüsteemi kauplemistulu (nn CO2 meetmete) vahenditest.

Valdkonna loovisikuid toetavad etenduskunsti ja stsenograafia loomealal Eesti Näitlejate Liit (596 liiget), Eesti Lavastuskunstnike Liit (63 liiget), Eesti Lavastajate ja Dramaturgide Liit (133 liiget), Eesti Balletiliit (183 liiget) ja Eesti Tantsukunsti ja Tantsuhariduse Liit (248 liiget)⁸ jagades loovisikute ja loomeliitude seaduses toodud tingimustele vastavatele tegutsejatele loometoetuse ja stipendiume.

Riik toetab etenduskunstide valdkonnas tegutsejaid, erinevaid organisatsioone ja sündmusi ka Kultuurkapitali näitekunsti sihtkapitali kaudu.

Arenguvajadused

- Töötada välja koos valdkonnaga läbimõeldud toetusmudel kaasaegsele tantsukunstile (arvestades selle grupipõhist loomust), kaasaegsele etenduskunstile ja kaasaegsele tsirkusele.
- Välja töötada mudelid riigi asutatud sihtasutustena toimivate etendusasutuste ja eraetendusasutuste koostööks, eriti regionaalses mõttes.
- Vaadata üle rahvusvaheliste etenduskunstide festivalide toetuse tingimused ja arutada mitmeaastaste projektitoetuste lepingute sõlmimist. Säilitada regionaalset kättesaadavust läbi programmi „Teater maal“, kaaluda kohalike omavalitsuse kaasamist rahastusmudelisse ja lihtsustada taotlusvooru korraldust.
- Rakendada koos valdkonna esindusorganisatsioonide ja puuetega inimeste esindusorganisatsioonidega toimivad tehnilised lahendused ja nende finantseerimine ligipääsetavuse oluliseks tõstmiseks etendusasutustes.
- Töötada välja lahendused ja leida täiendavad vahendid loomingu kvaliteetseks ja süstemaatiliseks salvestamiseks ja digitaliseerimiseks. Eesmärgiks on, et digitaliseeritud materjalid ja erinevad valdkonna ajalugu koondavad infoandmebaasid moodustavad ühtse ja tervikliku, nii sisuliselt kui tehniliselt arendatud ning kaasaegsete kasutusvõimalustega digitaalse keskkonna.

⁸ Liikmete arvud 2024. seisuga.

- Tagada Eesti Teatri Agentuuri hallatava teatristatistika andmebaasi digitaal-tehniline ajakohasus ja turvalisus.

Tegevus 1.4. Kirjanduspoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Eesti elanike lugemisharjumus on stabiilne või suureneb ning eesti kirjandus on rahvusvaheliselt nähtav.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
Aastas ilmunud Eesti kirjanduse tõlgete arv <i>Allikas: Eesti Kirjanduse Teabekeskus</i>	111 (2023)	80	85	90	90

Eestikeelsete kirjandusteoste valik on suur ja iga lugeja peaks leidma oma lemmiku. Ehkki Eestis ilmub palju erinevaid raamatuid, vähenevad tiraažid ja raamatute hind tõuseb, mis omakorda tähendab, et raamatute kättesaadavus väheneb. Järjest keerulisem on toime tulla ka väikestel kirjanduse vahendamisele ja tutvustamisele pühendunud raamatupoodidel. Pühendunud lugejate huvi kirjanduse vastu ei ole siiski vaibunud, raamatukogude kasutamine on kasvanud. Kärbete tingimustes raamatukogude teavikute osturaha pigem väheneb, see omakorda muudab uuema kirjanduse vähem kättesaadavaks. Tähelepanu tuleks pöörata just laste- ja noortekirjandusele, aga ka Eesti Lastekirjanduse Keskuse eestveetavatele lugema innustamise programmidele, et kindlustada eesti keeles lugema harjunud kultuurikandjate järelkasvu.

Kirjanduspoliitika valdkond on seotud ka raamatukogupoliitika kujundamise ja rakendamisega. Raamatukogud on paraku paljudes kohtades ainuke raamatutele ligipääsemise koht, sest raamatukauplusi on ainult väga vähestes linnades. Seega vajaksid rahvaraamatukogude teavikute ostu vahendid märgatavat suurendamist, mh panustamist e-raamatutesse ja audioraamatutesse ning tagada tuleks raamatute kättesaadavus üle riigi.

Toetades laenutusi raamatukogudest ei saa unustada ka autoreid, kelle raamatuid loetakse. Autorile õiglase laenutushüvitise maksmine raamatute laenutamise eest raamatukogudest toetab ja võimestab loovisikuid ning hüvitis võiks olla arvestatavaks sissetulekuallikaks kirjanikupalga kõrval. 2024. aasta eelarves suurendati Autorihüvitusfondi laenutushüvitise mahtu ühe miljoni euro võrra. Riik väärtustab kirjandust kui omakeelse kultuuriruumi ühte alustala, mis loob eeldused teistegi valdkondade kestmiseks ja arenguks. Selleks loob ja rakendab Kultuuriministeerium toetusmehhanisme, mis toetavad Eesti autorite uute teoste loomist, kirjanduse populariseerimist ja kättesaadavust. Alates 2023. aastast toetab Kultuuriministeerium uue riikliku tähtpäeva – eesti kirjanduse päeva tähistamist – ning kirjandusõpetaja preemia väljaandmist. 2023. ja 2024. aastal sai riiklikku palka 15 kirjanikku. Kirjanikupalk annab tippvormis kirjanikule võimaluse keskenduda loomingule ja tagab talle sotsiaalsed garantiid. Luges kasvavad laia silmaringiga, avatud meele ja hea keeleoskusega kodanikud, nii ongi riigi kohus pöörata suuremat tähelepanu laste- ja noorte lugemusele, lugema innustamisele ja ka eesti keelsele lasteraamatule.

Raamatute kättesaadavus, lugemise populariseerimine ja kirjanduse väärtustamine on omakeelse kultuuri säilimiseks ja arendamiseks vajalikud eeldused. 2025. aastal tähistab eestikeelne raamat 500 aastat esmailumisest, omakeelse kirjakultuuri algusest. Rahvas algab raamatust ja lugejaks kasvamine algab maast madalast. Lugejate kasvatamiseks on vaja head (laste)kirjandust, laste ja noorte lugema innustamist nii kodus, lasteaias kui ka koolis. Siin on võtmetähtsusega valdkonna kompetentsikeskuse – Eesti Lastekirjanduse Keskuse - tegevus, kes kogub, säilitab ja vahendab eesti laste- ja noortekirjandust.

Kultuuriministeeriumi asutatud ja toetatav Sihtasutus Kultuurileht annab jätkuvalt välja Eesti tähtsamaid kultuuriajakirju ja -ajalehti: Akadeemia, Keel ja Kirjandus, Kunst.ee, Looming, Loomingu Raamatukogu, Muusika, Sirp, Teater.Muusika.Kino, Täheke, Vikerkaar, Õpetajate Leht, Värske Rõhk, Hea Laps, võrukeelne Uma Leht ja Müürileht. Neist mitmed on pühendunud Eesti kirjanike originaalloomingu avaldamisele ja kirjanduselu peegeldamisele, kõik väljaanded edendavad aga emakeelset kriitikakultuuri laiemalt. Kultuurilehe honorarifondi võimalused loovisikute tööd tasustada on aasta-aastalt paranenud, kuid jäävad veel töö õiglase tasustamise osas kultuuritöötaja miinimumi standardile alla. 2024. aastast tõusis honorarifond 200 000 euro võrra.

Eesti kirjanduse rahvusvahelise nähtavuse tagamisel on väga tähtis roll nii Eesti Kirjanduse Teabekeskusel, Eesti Lastekirjanduse Keskusel kui ka Eesti Kirjastuste Liidul. Eesti kirjanduse rahvusvahelistumise parendamiseks rahastab ministeerium muu hulgas Eesti Kirjanduse Teabekeskuse tegevust tõlkijate koolitamisel, mis hõlmab tõlkijatele mõeldud stipendiumit ja residentuuri loomist. Samuti toetatakse Kultuuriministeeriumi eelarvest Eesti osalemist rahvusvahelistel messidel. Toetatakse ka Eesti Lastekirjanduse Keskuse tegevusi lastekirjanduse ning lasteraamatute illustratsioonide ekspordipotentsiaali tõstmiseks. Kirjanduse rahvusvahelistumine on oluline ka kirjanike ja tõlkijate toimetuleku tagamisel. Kirjanike ja nende teoste rahvusvahelise edu taga seisvate mitteriiklike organisatsioonide jätkusuutlik rahastamine on vajalik ja oluline. Kultuuriministeerium toetab eesti kirjanduse rahvusvahelistumisega seotud projekte, eelkõige tegevustes, mis aitavad kaasa Eesti edukale esinemistele raamatumessidel. Iga kirjaniku ja illustraatori teoste õiguste müük välismaale annab autoritele lisateenistuse. Eesti on 2025. aastal rahvusvahelisel lasteraamatute messil Bolognas peakülaline. Eesti kirjanduselu rahvusvahelistumist toetavad ka siin toimuvad suursündmused, end juba tõestanud ja ka publiku seas menud festivalid HeadRead Tallinnas ja Prima Vista UNESCO kirjanduslinnas Tartus. Eestis toimuvaid rahvusvahelise mõõtmega kirjandusfestivalide (HeadRead ja PrimaVista) toetab projektipõhiselt Kultuurkapital, kuid see ei taga sündmuse korraldajatele vajalikku stabiilsust ega kindlustunnet.

Valdkonna loovisikuid toetab Eesti Kirjanike Liit jagades loovisikute ja loomeliitude seaduses toodud tingimustele vastavatele kirjanduse loomealal tegutsejatele loometoetuse ja stipendiume. 2024. aasta alguse seisuga on liidul 350 liiget.

Riik toetab kirjanduselu, loometööd ja kirjastamist ka Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali kaudu, kelle kanda on autorite toimetulek, loometöötasude ja stipendiumite näol, aga ka kirjandussündmuste rahastamine, näiteks ka Eestis toimuvate rahvusvaheliste kirjandusfestivalide korraldamise rahastamine. Kirjanduse rahvusvahelise nähtavuse suurendamiseks panustab ka Kultuurkapitali tõlkeprogramm Traducta, kust saab taotleda toetust eesti kirjanduse tõlkimiseks ja väljaandmiseks.

Kirjanduse kättesaadavust mõjutavad ka võimalikud rahvaraamatukogude võrgu muudatused.

Arenguvajadused

- Tagada laenutushüvitise ja reprograafiahüvitise maksumine autoritele (kirjanikud, tõlkijad, illustraatorid) ja kirjastustele, vaadata üle hüvitiste piirmäärad.
- Tagada toetus Eesti Lastekirjanduse Keskuse lugemise populariseerimise programmide elluviimiseks ja programmi „Lugemisisu“ laiendamiseks üle Eesti, erinevate lugemist populariseerivate tegevuste arendamiseks ning Eesti lastekirjanduse ja illustratsioonide rahvusvaheliselt tuntuks tegemiseks.
- Tagada Eesti kirjanduse rahvusvaheline nähtavus, maine ja levik Eesti Kirjanduse Teabekeskuse ja Eesti Lastekirjanduse Keskuse ning Eesti Kirjastuste Liidu järjepideva rahastamise kaudu.

- Eestis toimuvate rahvusvaheliste kirjandusfestivalide toetamine, mis tagab sündmuse korraldajatele vajaliku stabiilsuse.

Tegevus 1.5. Kunstipoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Kunstielu on mitmekesine ja elanikkonnale kättesaadav.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
SA Kunstihoone Eestis ja välismaal toimunud näituste arv <i>Allikas: SA Kunstihoone</i>	10 (2023)	10	10	10	10
SA Kunstihoone Eestis ja välismaal toimunud näituste külastajate arv <i>Allikas: SA Kunstihoone</i>	23 649 (2023)	20 000	20 000	25 000	25 000
Lepingulised residentuurikohad Eesti kunstnikele välismaal <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	4 (2023)	3	3	3	3

Eesti kunstielu on väga aktiivne. Statistikaameti andmetel külastas kunstinäitusi 2023. aastal 24,1% vähemalt 15-aastastest Eesti elanikest (kasv 4,7%). SA Kaasaegse Kunsti Eesti Keskuse andmetel toimus kunstinäitusi 2023. aastal üle Eesti kokku 950 ning neile tehti kokku ligi 2,5 miljonit külastust⁹. Näitustest 79 korraldati Kultuuriministeeriumi kunstivaldkonna eelarvest rahastatud asutustes ja 104 ministeeriumi muuseumivaldkonna eelarvest. Suure valdkondliku tähtsusega otsuse tegi valitsus 2024. aasta sügisel, kui 2025. aasta eelarvesse nähti ette raha Kunstihoone renoveerimiseks Tallinnas Vabaduse väljakul. Ehitustööd algavad 2025. aasta alguses ning näitusemaja avatakse publikule taas 2026. aasta lõpus.

Kunsti valdkonna riigipoolse rahastamise eesmärk on tagada tingimused kunsti loomiseks, muuta kunst Eestis nähtavaks ja jätkata kunstivaldkonna rahvusvahelistumist. Kultuuriministeerium panustab valdkonda nii loometöö, näitustegevuse, rahvusvahelistumise kui ka kunsti uurimise toetamisega. Valdkonna tegevuste põhirahastaja on Eesti Kultuurkapital kujutava ja rakenduskunsti sihtkapitali kaudu. Avaliku rahastuse kogumaht ei võimalda endiselt loomeahela kõigi osade jätkusuutlikku toetamist. Erinevalt enamikest teistest loomealadest on aktiivses kunstielus (nüüdisloomes) suur roll ka mäluasutustel: kunsti avalikuks saamise peamine formaat on näitused ja kunstimuseumid panustavad sellesse märkimisväärselt.

⁹ <https://cca.ee/eesti-kunstinaituste-statistika/2023-2>

Valdkonna rahastamisega on seotud suured arenguvajadused, kokkuhoiu tingimustes ei ole nendele muredele aga kiireid lahendusi. Keerulises seisus on näiteks kesksete näitusekorraldajate taristu (Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseum, Tartu Kunstimaja, Eesti Kunstnike Liidu galeriid, jmt), kuid lähiaastatel ei ole riigil võimalust neid asutusi investeringutega toetada. Valdkonna tegevuste eest vastutavad peamiselt mitteriiklikud organisatsioonid, millest suur osa ei saa Kultuuriministeeriumilt toetust. Valdkonna väheste stabiilsete töökohtade konkurentsivõime on nõrk, kuna paljud organisatsioonid ei suuda kaasas käia riigi kultuuritöötaja palgamiinimumiga, eksperte on järjest keerulisem motiveerida ja hoida. Samuti on kahanemas üksikisikute ja väikeste organisatsioonide võimekus ja motivatsioon raskustega rinda pista.

Kunsti avaliku rahastamise murekoht on Eesti Kultuurkapitalil lasuv ebaproportsionaalselt suur koormus kesksete institutsioonide tegevuse rahastamisel. See pärsib omakorda võimalusi rahastada suure vabakutseliste arvuga valdkonna loometegevust ja maksta piisavas mahus loometöö tasu kunstnikele. Kultuurkapitali ja ministeeriumi rollijaotus jääb eelarvekärbete mõjul Kultuurkapitali poole kaldu, kellele vastutada jääb ka edaspidi, et toimivate kunstiasutuste ring kataks valdkonna ökosüsteemi kõik olulisemad funktsioonid.

Eraraha kaasamine on suurprojektide näitel kasvuteel (2024. aastal toimunud 60. Veneetsia biennaali rahvuspaviljoni toetas rekordarv erarahastajaid, samuti oli suur eratoetajate panus fotomessi Foto Tallinn korraldamisel), kuid valdkonna üldine võimekus kaasata ettevõtete või eraisikute rahalist toetust on pigem vähene. Peamine põhjus on asjaolu, et kunstiasutused on väikesed, töötajaid ei jätku toetavate funktsioonide täitmiseks, juhid panustavad suures osas ka sisutegevusse ning partnerlussuhete arendamine jääb tihti tagaplaanile.

Kunstnike toimetulekut hindavad uuringud murettekitavalt kesiseks. Loometöö tasustamine on valdkonnas süsteemselt lahendamata. Aktiivseid tegevuskunstnikke on Eestis hinnanguliselt mitusada, valdkonna loomeliitude liikmeid üle 1000. Kunsti loomiseks vajalikku taristut (nt kunstnike ateljeed, töökojad) ja valdkonna tehnilist arengut korraldavad ja haldavad võimaluste piires kunstnike ettevõtted ja loomeliidud. Kujutava kunsti valdkonnas on loojate individuaalsed sisendkulud väga kõrged, eriti materjali- ja tehnoloogiamahukate teoste puhul. Kunstnikud vajavad oma tööks ruume ja tehnikat, mis tuleb hankida ja rahastada omatulust – pigem erandlikest näitusetasudest, teoste müügist või loometöö välise tööga teenitud tuludest – või katta Kultuurkapitali toetustest.

Valdkonna loovisikuid toetavad kujutava kunsti loomealadel Eesti Kunstnike Liit (990 liiget) ja Eesti Kunstiteadlaste ja Kuraatorite Ühing (143 liiget) jagades loovisikute ja loomeliitude seaduses toodud tingimustele vastavatele kunsti loomealal tegutsejatele loometoetusi ja võimalusel ka stipendiume. Alates 2024. aastast võimaldab Kultuurkapital kunstnikele loometöö tasu taotlemist, mida taotles 143 ja sai 81 inimest. 3-aastast kunstnikupalka makstakse korraga 20 kunstnikule MTÜ Eesti Kunstnike Liit kaudu.

Kunsti kättesaadavust publiku jaoks parandaks ligipääsetav kunstiharidus, professionaalne näitusepedagoogika, aktiivsem kunstikommunikatsioon ja kvaliteetne emakeelne kunstikriitika. Riigi panus publiku kaasamisele suunatud tegevustesse on täna väike. Kunstiasutuste võimekus kommunikatsiooni panustada on erinev, kunsti nähtavus meedias kõikuv, seda eriti erameedias. Emakeelse kunstikriitika arenguks on siiski võimalused olemas, professionaalne tagasiside toimib. SA Kultuurileht annab välja kvartaliajakirja kunst.ee, regulaarselt ilmub kunstikriitika ja kunstiteemaline esseistika ka ajakirjas Vikerkaar ning nädalalehes Sirp. SA Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus annab välja ka vaheldumisi veebis ja paberil ilmutat ingliskeelset hübriidajakirja “A Shade Colder” mis levib rahvusvaheliselt.

Kunst on rahvusvaheline loomevaldkond, mille mõistmine ja hindamine ei sõltu keelepiiridest. Rahvusvahelistumine on olnud Eesti kultuuripoliitika keskseid prioriteete läbi aastakümnete ning Eesti kunsti nähtavuse ja lõimituse tagamine rahvusvahelisel kunstimaastikul on praegugi äärmiselt oluline. Eesti lugude ja loojate nähtavus ja tuntus maailmas on oluline osa meie vaimsest julgeolekust. Veneetsia biennaal on regulaarne rahvusvaheline kunstinäitus, mis toimub alates 1895. aastast. Eesti osaleb biennaalil rahvuspaviljoniga alates 1997. aastast ja see on suurim regulaarne avalikult rahastatud rahvusvaheline kunstiprojekt. 2024. aastal oli Eesti rahvuspaviljonis väljas Edith Karlsoni näitus “Hora Lupi”, mille vastuvõtt nii rahvusvahelises kunstipressis kui Eesti avalikkuses on olnud ülipoosiivne. 2026. aastal esindab 61. Veneetsia kunstibiennaalil Eestit Merike Estna.

Rahvusvahelisi kunstisuhteid arendavad valdkondlik info- ja arenduskeskus (SA Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus ja Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskus MTÜ) saavad ministeeriumilt osalist tegevustoetust. Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskus kasutab valdkonna ekspordi võimestamiseks ka Euroopa Regionaalarengu Fondi meetmest „Kultuuri valdkondadeüleene arendamine, koostöö ja rahvusvahelistumine” taotletavat loomeettevõtjatele tugiteenuste pakkumise toetust. Muuhulgas toetatakse rahvusvahelistel kunstimesidel osalemist, galeristide koolitamist ja rahvusvahelisi turundustegevusi. Keskuste tööjaotus tagab valdkondliku ökosüsteemi tasakaalustatud arengu võimaldades hästi sihitud ekspertiisi ja tugiteenuste tagamise eriilmelise ja mitmekülgse valdkonna tegevustele mittetulunduslikust riikidevahelisest koostööst ja residentuuriprogrammidest rahvusvaheliste suurnäituste ja ekspordini rahvusvahelisel kunstiturul.

Kunstieltu piirkondliku ja rahvusvahelise konkurentsivõime säilitamiseks on oluline nii arendustegevuste võimestamine kui ka suurem tähelepanu kunstnike mobiilsusele, sh residentuurivõimalustele Eestis ja väljaspool. Rahvusvahelist tuntuks kogunud Narva kunstiresidentuuri arendamist toetab ministeerium Eesti Kunstiakadeemia SA kaudu. Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskuse koordineerimisel toimib hetkel koostöö ISCP residentuuriga New Yorgis, BALTIC kunstikeskusega Ühendkuningriigis ja WIELSiga Brüsselis.

Kultuuriministeerium ei rahasta ühegi Eestis toimuva kunstifestivali tegevust. Neist kolm suuremat ja järjepidevamat: Tallinna Graafikatriennaal, Tallinna Fotokuu ja Tallinna Rakenduskunsti Triennaal vääriksid projektipõhise Kultuurkapitali rahastuse asemel süsteemsemat ja järjepidevat toetust tegevuste paremaks planeerimiseks. Valdonna potentsiaali kultuuriturismi arendamisel peaks süsteemsemalt ära kasutama, aga see eeldaks strateegilist partnerlust valdkonnaülel. Kunstielu terviku seisukohalt on oluline ka kunstiklassika uurimine ja tutvustamine, sealhulgas pädevate kuraatorite järelkasv, mistõttu on ministeerium alates 2018. aastast toetanud eraalgatusliku Konrad Mägi Sihtasutuse tegevust.

Kunstivaldkond koostas 2021. aastal valdkondliku arengukokkuleppe (arengukava) “KUVA 2021-2025”¹⁰, mille eesmärkidest mitmed – nt kunstnike töö tasustamise küsimused, samuti mure kunstitaristu olukorra pärast – on riigi ja valdkonna vaates ühised. Muutuvas maailmas on väikesel ja mobiilsel valdkonnal pigem lihtsam sihte muuta ja pikaajalisi plaane ümber vaadata, kuid kujutatav kunst jääb igal juhul ja kõigis oludes rahvusvahelisele kogukonnale toetuvaks ülemaailmse levikuga kultuurivaldkonnaks, mis sõltub samas täielikult kohaliku kunstielu mitmekesisusest ja elujõulisusest. Lähiaastate suurim väljakutse on vabakutseliste töö põhineva valdkonna jätkusuutlikkuse tagamine, inimeste hoidmine ja valdkondliku ökosüsteemi stabiilsus.

Arenguvajadused

- Tagada SA Tallinna Kunstihoone renoveerimise edukas lõpuleviimine.
- Tagada võimalused vabakutseliste kunstnike avalikes näituseasutustes tehtava töö tasustamiseks ja valdkonna asutuste toimepidevuse tagamiseks.
- Ajakohastada ja parandada tegevustoetust saavate kunstiasutuste ringi.
- Süsteemsem lähenemine rahvusvaheliselt võrgustunud pideva ja professionaalse programmiga loomemajadele.
- Säilitada riigi rahastatud residentuurikohtade arv mainekates keskustes välismaal.

¹⁰ https://cca-admin.cca.ee/wp-content/uploads/2021/12/KUVA_veebi.pdf

- Tähelepanu vajavad Eestis toimuvad rahvusvahelised kunstifestivalid.
- Jätkata tuleb valdkonna arendustegevusi ja professionaalset rahvusvahelist koostööd.

Tegevus 1.6. Meediapoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Eesti meedia on sõltumatu ja usaldusväärne infoallikas.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
Eesti Rahvusringhäälingu usaldusväärsus eestikeelse elanikkonna hulgas, % <i>Allikas: Turu-uuringute AS</i>	83 (2024)	82	82	81	80
Eesti Rahvusringhäälingu usaldusväärsus eesti keelest erineva emakeelega elanikkonna hulgas, % <i>Allikas: Turu-uuringute AS</i>	47 (2024)	46	46	46	46
ERRi telekanalite vaatajate protsentuaalne osakaal elanikkonnast (vanuses 4+ eluaastat), % <i>Allikas: Kantar EMOR</i>	70 (2024)	68	66	65	65
ERRi raadiokanalite kuulajate protsentuaalne osakaal elanikkonnast (vanuses 15+), % <i>Allikas: Kantar EMOR</i>	40 (2024)	39	38	38	37
ERRi veebisisu jälgijate arv kuus <i>Allikas: Geminus</i>	2 188 000 (2024)	2 200 000	2 250 000	2 300 000	2 350 000

Eesti meediaturg on avatud, institutsionaalselt mitmekesine ja siin pakuvad teenuseid nii kohalikud kui ka rahvusvahelise tegevusulatuslega ettevõtted. Riigikogu poolt 2022. veebruaris vastuvõetud meediateenuste seaduse muudatused ajakohastavad oluliselt meediamastiku korraldust, sh uut liiki sisu ja teenuste kasutamist.

Kultuuriministeriumi ülesandeks on tagada tasakaalustatud duaalse meediasüsteemi (era ja avalik-õigusliku meedia) areng. Tugev ja sõltumatu usaldusväärne meedia on sõnavabaduse garantiks.

Sõnavabadus on demokraatliku ühiskonna üks alusväärtusi ja vaba meediariikum selle vältimatu osa. Eestis on praegu meediateenuste seadusega reguleeritud peamiselt audiovisuaalmeedia- ja raadioteenused. 2024. aastal vastu võetud Euroopa meediavabaduse määrus kehtestas kogu meediariikumi ühtsetel alustel hõlmava regulatsiooni. Meediavabadus, meediapädevused ja digipädevused on jätkuvalt olulised märksõnad Euroopa Liidu ja Euroopa Komisjoni uutes programmides ning dokumentides, et tagada ajakirjandusvabadus ka muutuvas poliitilises keskkonnas ning pidevate kriiside kontekstis. Meedia tõhusa toimimise fundamentaalseks eelduseks on meedia usaldusväärsus. Usalduse loomine tugineb omakorda professionaalsel sõltumatul ajakirjandusel, mille sisuloo vajab toimetuste majanduslikku kindlustatust. 2025. aasta augustis jõustuva Euroopa meediavabaduse määrus kohustab liikmesriike tagama avalik-õigusliku meediale piisavad, kestlikud ja prognoositavad rahalised vahendid, mis vastavad nende avaliku teenuse osutamise ülesandele ja võimele selle raames areneda. Nende vahendite määramine peab olema vaba valitsuse poliitilisest mõjust.

Sõltumatu ja usaldusväärse info kättesaadavuse tagamine on avalik-õigusliku meediaorganisatsiooni Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) üks peamisi eesmärke. ERR toetab oma tegevusega eesti keele ja kultuuri arengut, kultuurilise mitmekesisuse säilimist ning aitab kaasa Eesti ajaloo ja kultuuri jäädvustamisele ja hoidmisele.

Rahvusringhääling lähtub oma sisuvalikutes Eesti Rahvusringhäälingu seadusest ja ERR-i strateegilistest eesmärkidest, kuid meediariikumis toimunud kiirete arengute ning Euroopa meediavabaduse määruse nõuete ning meediatehnoloogiate arengu tõttu tuleb ERR-i seaduse muutmine kiirelt lõpule viia.

Andmepõhiste poliitikaotsuste tegemiseks tuleb meediavaldkonda senisest tõhusamalt seirata ja teha püsivalt koostööd ülikoolide ning meediainstituutidega. Meediaturu läbipaistvuse suurendamiseks on vaja kõigi osapooltega kokku leppida turu mõõtmise ühtses metoodikas ja andmete avalikustamise ulatuses. Andmepõhine pidev monitooring aitab edendada ka meedia eneserefleksiooni ja meediakriitikat. Eesti meediaturu konkurentsiolukord vajab pidevat seiret, et vältida avalikkusele info jagamise monopolide teket.

Tuleb jätkata aktiivset koostööd Euroopa Liidu instituutidega ja siseriiklikult Rahandusministeeriumiga, et luua kohalikele meediaettevõtetele Eesti turul tegutsemiseks võrdsed konkurentsitingimused võrreldes globaalsete suurkorporatsioonidega.

Tulenevalt ajaloolistest põhjustest on Eesti informatsioon jagunenud keeleliselt kaheks – eesti- ja venekeelseks. Erameedia jaoks on venekeelse informatsiooni sisuka täitmise takistuseks turutõrge, mille ületamiseks on riik alates 2022. aastast erameediat rahaliselt toetanud. Toetuste eesmärgiks on ühise informatsiooni kujundamine ning venekeelse infovälja tasakaalustamine. Toetamine jätkub 1 mln euroga aastas 2024 – 2027.

Arenguvajadused

- Jätkata Eesti Rahvusringhäälingu uue telekompleksi ehituse finantseerimist.
- Luua laiapindsele riigikaitsele suunatud vahendite toel ERR-ile võimekus tagada kriisiolukordades avalik-õigusliku meediateenuse toimimine.
- Ühise informatsiooni tugevdamiseks toetada ja võimestada kohalikke venekeelseid erameedia kanaleid.
- Aidata kaasa väärinfo leviku piiramisele läbi meediahariduse programmi.

Tegevus 1.7. Muusikapoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Muusika valdkond on kunstiliselt mitmekesine ja elanikkonnale kättesaadav.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
Eesti professionaalsete heliloojate uudisteoste esiettekannte arv <i>Allikas: Eesti Muusika Infokeskus</i>	170 (2023)	170	170	170	170

2023. aasta oli muusika valdkonnas aktiivne. Publiku kontsertide külastamise arv näitas kasvamise märke, ületades 2024. aastaks kohati juba 2019. aasta taset. Teisalt aga on üldise hinnatõusu taustal vähenenud elanikkonna ostujõud ja kaalutakse rohkem, milliseid üritusi külastada. Inflatsiooni mõjul püsisid kõrgel ja kasvasid kontserdipaikade, festivali- ja kontserdikorraldajate jaoks kõigi teenuste hinnad, samal määral ei olnud aga võimalik tõsta kontserdipiletite hinda ning muusikute honorare. Taastunud on rahvusvaheline kontserdielu: toimus mitmeid kontsertturneesid, koostööprojekte ning plaadistusi rahvusvaheliselt mainekatele plaadifirmadele.

Eesti muusikavaldkonnas tegutseb kolm riigi asutatud kontserdiorganisatsiooni (SA Eesti Kontsert, SA Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, SA Eesti Filharmoonia Kammerkoor) ja kolm munitsipaalset kontserdiorganisatsiooni (Tallinna Filharmoonia, Pärnu Linnaorkester, Narva Linna Sümfooniaorkester). Taotlusvooru toetustega panustab Kultuuriministeerium eraõiguslike kontserdikorraldajate, kollektiivide ja heliloojate võimalustesse arendada interpretatsioonikunsti, uue heliloomingu teket ja noodimaterjali kättesaadavust.

Muusikavaldkonna puhul tuleb arvestada siseriiklike ja rahvusvaheliste tegevuste tugeva põimumisega, sest enamik valdkonna esindajatest osalevad aktiivselt rahvusvahelises suhtluses, mis toob Eestisse uut kompetentsi, koostööprojekte ja raha projektide läbiviimiseks, samuti tutvustab eesti muusikat ja muusikuid väljaspool Eestit. Eesti muusika nähtavus ja kättesaadavus rahvusvahelisel arenil on oluline nii riigi kuvandi, valdkonna arengu kui ka tulemuslikkuse seisukohalt. Eesti on esindatud vähemalt kolmel muusikamess-konverentsil (jazzahead!, Womex, Reeperbahn) Euroopas, mis tagab muusikutele minimaalse võimaluse professionaalsete kontaktide hoidmiseks ja uuendamiseks. Loov Euroopa kultuuriprogramm uueks rahastusperioodiks aastatel 2021–2027 on kasvanud ca 2,5 miljardi euroni.

Vabakutselistele loovisikutele sotsiaalsete garantiide tagamine ning sihtasutuste kunstilistele kollektiividele konkurentsivõimelise töötasu tagamine on oluline, kuna see aitab muusikavaldkonna loovisikutel olla loominguks aktiivne, tagada valdkonna jätkusuutlik areng ja esindada Eestit rahvusvahelises kontekstis maailma tippude seas. Sama eesmärgiga on seotud ka interpretidele, nii solistidele kui ka kollektiividele residentuuriprogrammide, samuti õigeaegne rahvusvahelistest konkurssidest ja rahvusvahelisest õppetööst osa saamise võimaldamine.

Muusika peab olema erinevatele sihtgruppidele ja regionaalselt kättesaadav. Lisatuge oleks vaja regionaalse ja mitmekesise muusikaelu toetamiseks. Eraldi vajaduste kompleksina on oluline välja tuua laste ja noortega seotud tegevused nii huvitegevuse kui ka professionaalseks karjäärriks ettevalmistavas faasis, kuna muusikavaldkonna puhul algab professionaaliks saamise eelduste loomine ning ettevalmistus juba algklassides ja nooremaski vanuses. Noortele tuleb luua uusi võimalusi muusikaelust osasaamiseks, näiteks muusikakoolide ja huvitegevusega seotud organisatsioonide muusikainstrumentide pargi täiendamine, erinevatele vanusegruppidele suunatud eritüübiliste muusikasündmuste korraldamine, talendiprogramm jne.

Muusikavaldkonna loominguliste saavutuste jäädvustamine ning rahvusvaheliselt kättesaadavaks tegemine digiteerimise, salvestamise ja professionaalse uurimustöö abil on täna pisteline ning see tegevussuund vajaks nii strateegilisi otsuseid kui ka süsteemset finantseerimist.

Muusikapoliitika professionaalseks kujundamiseks on oluline alustada Eesti muusikastatistika süsteemset kogumist ja analüüsimist, mis lisaks juba nimetatud teemadele toetaks ka muuhulgas muusika regionaalse haarde ja ligipääsetavuse võimaluste arendamist. Ministeerium alustas 2024. aasta teises pooles andmevajaduste kaardistamise projektiga, et 2025. aastal esitada vastavate IT-arenduste toetuste taotlused.

Valdkonna loovisikuid toetavad helikunsti loomealal Eesti Interpreetide Liit (327 liiget), Eesti Heliloojate Liit (124 liiget) ja Eesti Esitajate Liit (1908 liiget), jagades loovisikute ja loomeliitude seaduses toodud tingimustele vastavatele tegutsejatele loometoetuse ja stipendiume.

Muusikavaldkonna organisatsioone, kollektiive, festivalide ja muusikaliste suursündmuste korraldamist toetab riik Kultuuriministeeriumi ja Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali ning Eesti Rahvakultuuri Keskuse kaudu. Muusikavaldkonda toetab autoritasudest saadavate tulude kaudu ka Eesti Autorite Ühing. Lisaks toetab Kultuuriministeerium muusikavaldkonna ettevõtteid ja neile tugiteenuste pakkumist Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse rakendatava loomemajanduse arendamise meetme toetuste kaudu.

Arenguvajadused

- Tagada vahendid Eesti heliloojate uudisteoste tellimise, kvaliteetse esituse, salvestamise ja laiema leviku tagamiseks nii kodu- kui ka rahvusvahelise publiku seas.
- Teadlikkuse tõstmine muusikasündmuste korraldamisel nii ökoloogilist jalajälge vähendavate kui ka ligipääsetavust suurendavate tegevuste rakendamiseks.
- Eesti muusikastatistika kogumise süsteemi loomisega tegelemine ja andmevajaduste kaardistamise projekti edukas lõpuleviimine ning taotluse esitamine baasi arendamiseks.

Meede 2. Kultuuripärandi kestlikkuse ja kättesaadavaks tegemise toetamine ja arendamine

Eesmärk: Tagatud on Eesti rikkaliku vaimse ja materiaalse kultuuripärandi, sh kultuuriväärtusliku keskkonna, ja eriilmeliste piirkondlike kultuuriruumide elujõulisus ja säilimine järeltulevatele põlvetele.

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
Muuseumikülastuste arv, mln <i>Allikas: Statistikaamet</i>	2,464 (2023)	2,5	2,5	3,0	3,0
Eesti rahvaraamatukogude laenutuste arv, mln <i>Allikas: Statistikaamet ja Eesti Rahvusraamatukogu</i>	9,56 (2023)	10	10	10	10
Eesti raamatukogude füüsiliste külastuste arv, mln <i>Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu</i>	6,6 (2023)	7	7	7	7
Organiseerunud rahvakultuuriharrastajate arv <i>Allikas: Eesti Rahvakultuuri Keskus</i>	78 792 (2023)	79 000	79 000	79 000	79 000
Kasutuses olevate ehitismälestiste osakaal, % <i>Allikas: Muinsuskaitseamet</i>	74,9 (2023)	78	78	78	78

Meetme raames toetatakse kultuurimälu edasikandmise jaoks oluliste institutsioonide (sh muuseumid, Muinsuskaitseamet, Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Rahvakultuuri Keskus, Võru Instituut, Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA) põhitegevust ja kolmanda sektori organisatsioonide tegevust ja projekte, rakendatakse kultuuripärandi toetusi, toetatakse kultuuripärandi alaste rahvusvaheliste lepingute täitmise seotud tegevusi. Lisaks tehakse investeeringuid kultuuriväärtusi säilitavate ja vahendavate asutuste ajakohastamiseks ja arendamiseks.

Tegevus 2.1. Muuseumi- ja muinsuskaitsepoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Muuseumikogudes hoitav ja muinsuskaitse all olev kultuuripärand on mitmekesine, kättesaadav ja jätkusuutlik. Muuseumide ja muinsuskaitse teenused on kvaliteetsed.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
--------------	---	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

Muuseumide külastajate rahulolu <i>Allikas: Statistikaamet</i>	Algtase selgub 2025	Määratakse lähtuvalt algtasemest	Määratakse lähtuvalt algtasemest	Määratakse lähtuvalt algtasemest	Määratakse lähtuvalt algtasemest
Muuseumide hoidlapinna, mis vastab pikaajalise säilitamise nõuetele, osakaal hoidlate kogupinnast, %¹¹ <i>Allikas: Muinsuskaitseamet</i>	44 (2024)	44	44	44	44
Heas ja rahuldavas seisukorras olevate ehitismälestiste osakaal (%) <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	62,3 (2023)	71	72	73	74
0-19 aastaste laste ja noorte, kes on osalenud muuseumide haridusprogrammides, arv <i>Allikas: Statistikaamet</i>	309 834 (2023)	400 000	400 000	400 000	400 000
Eesti 15-aastaste ja vanemate elanike osakaal, kes on külastanud muuseumi (%) <i>Allikas: Muuseumide külastajate ja mittekuulajate uuring¹²</i>	60 (2018)	65%	-	-	-
Muinsuskaitseameti teenustega koondrahulolu (teenuste osakaal kõigist klienditagasiside saanud teenustest, mille soovitusindeks on üle +30%), % <i>Allikas: Muinsuskaitseamet</i>	75% (2023)	85	85	85	85

Statistikaameti andmetel oli Eestis 2023. aasta seisuga 103 muuseumi 157 külastuskohaga, milles säilitati kokku 7 miljonit museaali. Lisaks u 95 ekspositsiooni¹³ – st muuseumituba, hobimuuseumi, vanavarakogu ja erakollektsiooni. Muuseumikülastusi oli 2023. aastal kokku 2,464 mln, mida on enam kui 2022. aastal (2,454 mln)¹⁴, ning ekspositsioonide külastusi 0,37 mln. Muuseumides töötas 1437 töötajat (2022. 1576 töötajat)¹⁵. Muuseumide infosüsteemi (MuIS) oli 2023. aasta lõpu seisuga sisestatud u 4,2 miljonit museaali kirjeldust, neist ligi 2,3 miljonit on digitaalse kujutisega. Kõige rohkem oli Eestis mingit kindlat piirkonda tutvustava koguga kohamuuseume (50), mõnele kitsamale valdkonnale keskenduvaid teemamuuseume (45) ning arheoloogia- ja ajaloomuuseume (33).

Muuseumivaldkonna suurimateks probleemideks on muuseumikogude halvad hoiutingimused, moraalselt ja tehniliselt vananenud MuIS, mitmed vananenud püsiekspositsioonid ning muuseumihoonete suur remondivõlg ja halb ligipääsetavus.

¹¹ KuM haldusala riigimuuseumid ja halduslepingu alusel riigile kuuluvat muuseumikogu kasutavad muuseumid

¹² Uuring ei toimu igal aastal.

¹³ Statistikaameti 2023. aasta küsimustiku puhul täpsustati muuseumi määratlust ning osa asutustest liikus teaduskeskuse või ekspositsiooni kategooriasse, kuhu lisandus ka varem valimisse mitte kuulunud asutusi.

¹⁴ Valim muutus

¹⁵ Valim muutus

Muuseumidel on oluline sotsiaalne ja majanduslik mõju. Muuseumid hoiavad ja kujundavad meie identiteedi, räägivad meie lugu nii Eesti elanikele kui ka külalistele. Nad aitavad kaasa harituma ja avatuma ühiskonna loomisele, panustavad inimeste heaolusse ja paremasse elukeskkonda ning on loovuse ja uute ideede allikaks. Muuseumid on tihedalt seotud turismiga ning seeläbi tekib kaudne majanduslik tulu kohalikele majutus- ja toitlustusettevõtetele. Samuti on muuseumide tegevus läbi põimunud teiste loomemajanduse valdkondadega.

Riigi ülesanne on luua eeldused, et muuseumid saaksid hoida ja tutvustada inimestele meie ajalugu. Muinsuskaitseameti eesmärk on muuseumipoliitika rakendajana arendada muuseumivaldkonda Eestis, olla muuseumide nõustaja ja populariseerija, muuseumiülestest arenduste eestvedaja ning toetada oma tegevusega muuseumide koostööd. Kultuuriministeeriumi vastutada on muuseumipoliitika kujundajana õigusloome ja strateegiline planeerimine.

Kultuuriministeeriumi haldusalasse kuulub 4 riigimuuseumi ja 16 riigi osalusel asutatud muuseumide sihtasutust, mis kasutavad halduslepingu alusel riigile kuuluvat muuseumikogu. Kultuuriministeeriumiga on lisaks seotud 4 muuseumi, mis ei ole riigimuuseumid ega riigi sihtasutused, kuid mis kasutavad riigile kuuluvaid muuseumikogusid. Kultuuriministeerium on alates 2012. aastast Eesti muuseumivõrgustikku korrastanud ning muutnud muuseumide juriidilist vormi, lähtudes iga kord konkreetse muuseumi eripärast ja kohalikest oludest. Seoses koroonakriisiga peatus riigireformi kavas ette nähtud muuseumivõrgustiku korrastamise protsess, mis jätkub 2023.–2025. aastal.

Muuseumikogudesse kuulub väärtuslik osa Eesti kultuuripärandist, kuid museaalide hoiustamise tihedus hoidlates ja hoidlate halb füüsiline seisukord seab ohtu selle säilimisele. Suurt osa museaalidest ladustatakse selleks hädapärast kohandatud ruumides, kus ei ole võimalik sisekliimat mõjutada ega ole tagatud tuleohutus. Täna hoiutingimused ja vajakajäämised konserveerimises halvendavad pidevalt esemete olukorda ning halvast seisukorras museaale ei saa ka avalikkusele näidata ega neid kasutada. 2017–2018 analüüsisid Ratus OÜ ja KPMG Baltics OÜ koostöös Kultuuriministeeriumi ja Rahandusministeeriumiga museaalide säilitamise teenust. Tulemusena selgus, et olemasolevate hoidlapindade nõuetekohaseks muutmine on ligikaudu kaks korda kallim kui ühishoidlate ehitamine, mis oleks kõige efektiivsem ning ressursisäästlikum Eesti kultuuripärandi pikaajalist säilitamist tagav lahendus. Ühised pärandihoidlad on planeeritud Põhja-Eestisse, Lõuna-Eestisse ja Hiiumaale, mille ettevalmistööd jätkuvad, kui pareneb riigieelarve olukord.

Riigi üks eesmärke on toetada muuseumidesse kogutud pärandi ja teadmiste lahtimõtestamist ning avalikku kasutusse toomist, mh tänapäevaste e-lahenduste ja kogude digiteerimisega. Selle eesmärgi saavutamisel on üks vahenditest muuseumide infosüsteem ehk MuIS, mis on üle 12 aasta vana ja praeguseks nii moraalselt kui ka tehniliselt vananenud. Töös on arendused, et luua tänapäevastele vajadustele vastav, optimaalselt muuseumide tööd toetav ning paremat ligipääsu muuseumides leiduvale kultuuripärandile võimaldav infosüsteem.

Muuseumide investeringutoetuste kavandamine toimub Kultuuriministeeriumi kinnisvara juhtimiskava alusel. Püsiekspositsioonide, aga ka muude muuseumiteenuste toetamiseks loodi 2020. aastal uus toetusmeede „Muuseumide kiirendi“, mida rakendab Muinsuskaitseamet.

Lisaks Kultuuriministeeriumile ja Muinsuskaitseametile panustavad tulemuste saavutamisse oma tegevusega kõik rahastatavad muuseumid.

Kultuuriväärtuste kaitse on riigi põhiseaduslik ülesanne. Kultuuripärand on Eesti ajaloo oluline osa ja identiteediallikas nii igale üksikisikule kui ka riigile tervikuna. Muinsuskaitse valdkonna poliitika kujundaja on ministeerium, muinsuskaitsealast tööd korraldab Muinsuskaitseamet.

2024. aasta märtsi seisuga oli Eestis 27 174 kultuurimälestist (arheoloogia-, ehitis-, kunsti-, tehnika- ja ajaloomälestisi ning ajaloolisi looduslikke pühapaiku kokku). Terviklike keskkondade väärtustamiseks on loodud 12 muinsuskaitseala, lisaks on Eestis kaks UNESCO maailmapärandi nimistusse kuuluvat objekti. Suurem osa kultuurimälestisi (arheoloogia-, kunsti-, tehnika- ja ajaloomälestised) on heas seisukorras. Halvem on olukord ehitismälestistega, mis vajavad teiste mälestiste liikidega võrreldes suuremaid investeeringuid. Umbes kolmandik (30%) Eesti ehitismälestisi on halvas või avariilises seisus. Halvem on olukord kahaneva elanikkonnaga piirkondades, kus kinnisvaraturg ei toimi ja leidub palju tühje maju. Mälestised säilivad kõige paremini, kui need on kasutuses, seetõttu on strateegiliselt vajalik olemasoleva väärtarhitektuuri eelistamine uute hoonete ehitamisele ja ajalooliste linnasüdamete arendamine. Selle soodustamiseks on tehtud kaks suurt sammu, üks seadusloomes (2019. a muinsuskaitseadus), teine ajalooliste linnakeskuste toetusmeetme näol (Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra toetused, 2014-2021 Programm “Kohalik areng ja vaesuse vähendamine”).

Muinsuskaitseaduse eesmärk on luua tasakaal mälestiste omanike kohustuste ja õiguste vahel, et tagada seeläbi kultuurimälestiste pikaajaline säilimine. Kuna enamik mälestistest kuulub eraomanikele (ehitistest koguni 80%), sõltub mälestiste käekäik suuresti eraomanike motivatsioonist ja hoiakutest. Esimest korda kehtib muinsuskaitstes kompensatsioonüsteem, mille järgi hüvitatakse mälestise omanikule see osa töödest, mis tuleneb otseselt muinsuskaitseadusest – see on uuringute ja muinsuskaitse järelevalve kulu kogumahuga 1,4 miljonit eurot aastas. Hüvitisi kombineeritakse toetustega, mille maht 2024. aastal oli 2,65 miljonit eurot. Omandireformi reservfondist eraldati lisavahendeid täiendavalt 3 miljonit eurot. Riigi eelarvestrateegias 2023–2026 on kokku lepitud, et EL kasvuhoonegaaside kauplemisüsteemi kauplemistulust (nn CO2 meetmed) suunatakse järgmisel kolmel aastal avaliku sektori kasutuses olevate mälestiste energiatõhususe suurendamiseks kokku 24 miljonit. 2023. aastal töötati välja toetuse andmise tingimused. 2024. aastal anti toetusteks 6 miljonit eurot.

Eesmärk on parandada ehitismälestiste olukorda tuntavalt ehk saada välja remondivõla surnud ringist, kus ainult väikest osa avariilisi mälestisi toetades lagunevad vähem avariilised hooned samasse seisus. Statistika näitab, et olukord on pidevalt halvenenud ja senine toetuste maht ei suuda valdkonna mõõdikut mõjutada. Muinsuskaitseametile laekub igal aastal sadu toetuse taotlusi, mille kogusumma on aastate lõikes kasvanud. 2023. aastaga võrreldes oli 2024. aastal mälestiste omanike küsitud toetuste ja riigi võimaluste vahe tõusnud kolmekordsest enam kui neljakordseks. On selge, et kõiki taotluseid pole võimalik rahuldada, kuid riik peab tagama toetuste mõistliku suuruse, et kindlustada toetuse eesmärgi realiseerumine. 2024. aastal alustati ettevalmistusi, et analüüsida teiste riikide erinevate toetusmeetmete praktikaid (sh maksusoodustused mälestistesse tehtavatelt investeeringutelt) ja nende rakendamise võimalusi. Analüüsi koostamine jätkub 2025. aastal.

Riigi roll on jälgida ja suunata kultuurimälestiste pikaajalist säilimist ning kompenseerida avalikes huvides seatavad kitsendused. Kultuurimälestiste säilimisele aitavad kaasa riiklikud toetusprogrammid, välisabi ja ühiskonna hoiakud, näiteks olemasoleva väärtarhitektuuri suhtes.

Vastavalt muinsuskaitseadusele koostatakse kõigile muinsuskaitsealadele seniste põhimääruste asemel uued kaitsekorrad. Kaitsekorra eesmärk on tuua paremini esile iga muinsuskaitseala eripära ja pärandi potentsiaali piirkonna arenguks, soodustades nii kohalikku arengut kultuuripärandi kaudu. Seni kehtivast muinsuskaitseala põhimäärusest erineb kaitsekord suurema täpsuse ja paindlikkuse poolest. Kaitsekorraga jagatakse hooned väärtusklassidesse ja piirangud tööde tegemisel hakkavad sõltuma konkreetse hoone väärtusklassist, vähem väärtuslike hoonete puhul tähendab see väiksemaid piiranguid ja vähem kooskõlastusi. Kuni uute kaitsekordade kehtestamiseni kehtivad muinsuskaitsealadel senised muinsuskaitseala põhimäärused. Kaitsekorrad kinnitab Vabariigi Valitsus. Muinsuskaitseamet on koostanud uued kaitsekorrad 11-le muinsuskaitsealale, millest kinnitatud on 8, ülejäänud jõuavad kinnitamiseni 2025. Valga muinsuskaitseala riiklik kaitse on kavas lõpetada ja kaitsekorda seal ei koostata.

Selleks, et kultuurimälestiste nimekiri oleks asjakohane esindusnimekiri riikliku kaitse all olevast pärandist, tuleb viia läbi nimekirja inventuur. Praegune mälestiste nimekiri ei vasta tervikuna riikliku kaitse eeldusele, olemasolevad andmed on puudulikud ning mälestiste nimekiri vajab uue seaduse ja mälestiste liigi kriteeriumite kohast ajakohastamist. Peamine probleem seisneb 1990. aastatel kaitse alla võetud objektides, millest kõik ei toetu võrdlevale või väärtuspõhisele analüüsile, on puudulike andmete või aegunud piiridega. Inventuur viiakse läbi mälestise liikide kaupa. Selle tulemusena paraneb andmete kvaliteet kultuurimälestiste registris (nimetuste korrektuur, piiride ja kaitsevööndite korrastamine), samuti valmistab Muinsuskaitseamet ette ekspertiisid ja ettepanekud riikliku kaitse rakendamiseks või lõpetamiseks. Inventuuriga alustati 2023. ja see on kavas läbi viia 5 aastaga.

Vastavalt hea õigusloome tavale peab seaduse jõustumisele järgneva aja jooksul analüüsima selle rakendamist ja hindama mõju, et teha kindlaks, kas soovitud eesmärgid on täitunud. Mõju hindamiseks on vaja anda piisav aeg seaduse rakendamiseks, sest hüvitiste ja toetuste mõju ei avaldu ühe ega paari aasta jooksul. Samuti on muinsuskaitseaduse üleminekusätetega kehtestatud teatud tähtajad. Kõige pikem tähtaeg on seatud muinsuskaitsealade kaitsekordade uuendamisele, mis pidid valmima aastaks 2023., kuid on osutunud pikemaks protsessiks tänu laiemale kaasamispraktikale. Muinsuskaitseaduse muudatuste mõju hindamine viiakse läbi 2025. aasta lõpuks.

Eesmärk on restaureerida ja võtta kasutusele tühjana seisvaid või alakasutatud hooneid ning elavdada seeläbi linnasüdameid. Mitmetes kahaneva asustusega väikelinnades on samal ajal riikliku kaitse all olev väärtuslik vanalinn (muinsuskaitseala). Nende hulgas on linnu, kes soovivad oma linnaruumi tihendada just ajaloolist keskust eelisarendades ning teenuseid ja elanikke sinna koondades. Korrastatud ja kasutuses olevad kultuuriväärtusega hooned parandavad elukeskkonda, muutes seda atraktiivsemaks, ning panustavad märkimisväärselt ehitus- ja turismisektorisse ning tööhõivesse.

Kultuuriministeerium rakendas toetusmeedet Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra Finantsmehhanismi programmist „Kohalik areng ja vaesuse vähendamine“, mis seob kultuuripärandi teiste riiklike eesmärkidega (regionaalareng, elukeskkonna parandamine, energiatarbimise vähendamine, tööhõive ja kohalik ettevõtlusaktiivsus, kestlik areng), et saavutada suurem mõju ühiskonnas. Pilooprogrammi kaudu investeeriti kuni 2024. aastani 4,3 miljonit eurot väikelinnade ajaloolistesse keskustesse, kus on muinsuskaitseala. Soodustatakse väikelinnade ajalooliste keskuste hoonestuse korrastamist ja kohandamist uutele funktsioonidele selleks, et linnakeskusi korrastada, tihendada ja elavdada ning atraktiivsemaks muuta.

Muinsuskaitse valdkonna avalikke teenuseid osutab Muinsuskaitseamet, kes nõustab mälestiste omanikke, väljastab seaduse alusel antavaid lube, eraldab toetuseid ja maksab hüvitisi, teeb järelevalvet ning peab kultuurimälestiste registrit. Kultuurimälestiste riiklik register (register.muinas.ee) on Muinsuskaitseameti hallatav register kultuurimälestiste, muinsuskaitsealade ja kultuuriväärtusega leidude üle arvestuse pidamiseks ning nende kohta informatsiooni talletamiseks. Register on nii Muinsuskaitseameti igapäevane töövahend kui ka avalik andmebaas ja teenuste osutamise platvorm. Muuhulgas on Muinsuskaitseamet riiklik kontaktasutus, kes korraldab kultuuriväärtuste ekspordi ning ELi liikmesriigist ebaseaduslikult väljaviidud kultuuriväärtuste tagastamist.

Kultuurimälestiste register vajab asendamist uue tänapäevase infosüsteemiga. Praeguse kultuurimälestiste registri mastaapne arendamine ei ole pikas perspektiivis enam mõistlik. Niisiis tuleb iganenud ülesehitusega monoliitne infosüsteem asendada tänapäevase mikroteenustel põhineva infosüsteemiga. Arendusprojektile peab eelnema eelanalüüs, mis on planeeritud toimuma aastal 2025, arendusprojekti ennast planeeritakse alates 2026.

Arenguvajadused

- Muuta senist musealide hoiustamise korraldust, kus hoidla on iga üksiku muuseumi juures, ja rajada ühised pärandihoidlad, mis tagavad meie kultuuripärandi pikaajalise säilimise ja parema kättesaadavuse huvilistele, kulude kokkuhoiu ja väiksema keskkonnajalajälje.
- Arendada infosüsteemi MuIS, et muuseumikogudele oleks veebis kiire ja mugav juurdepääs ning muuseumikogude haldamine toimuks kasutajasõbralikus infosüsteemis, mille ülalpidamine oleks kuluefektiivne.

- Suurendada Kultuuriministeeriumi asutuste remondifondi.
- Suurendada mälestistele antavaid toetusi, et tuua mälestised kriitilisest seisust välja, vajalik eelarvemaht alates 10 miljonist eurost aastas.
- Viia läbi kultuurimälestiste nimekirja inventuur, et tagada kaitse all oleva pärandi esindusnimekirja asjakohasus. Inventuuri läbiviimisega kaasnevad Muinsuskaitseametil ajutised vajadused täiendava inimressursi ja rahaliste vahendite järele.
- Viia ellu kultuurimälestiste registri arendusprojekt.

Tegevus 2.2. Raamatukogupoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Raamatukogu on kestlik ja selle mitmekesine kogu on kättesaadav igale Eesti inimesele.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
Rahulolu raamatukogude teenustega <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	9,72 (2024)	9,5	9,5	9,5	9,5
0-19-aastaste lugejate arv <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	254 190 (2023)	250 000	250 000	250 000	250 000
0-19-aastaste lugejate laenutuste arv (mln) <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	2,6 (2023)	2,5	2,5	2,5	2,5
Eesti 15-aastaste ja vanemate elanike osakaal, kes on külastanud raamatukogu, % <i>Allikas: Raamatukogude külastajate ja mittekülastajate uuring</i>	50 (2018)	50	-	-	-
Rahvaraamatukogutöötaja keskmise brutokuupalga suhe kõrgharidusega kultuuritöötajate keskmisesse brutokuupalka¹⁶, %	77 (2023)	73	73	73	73

¹⁶ Rahandusministeerium: juhid-tippspetsialistid ja muud ametid - brutokuupalk, taandatud täistööajale/
Kultuuriministeerium: kõrgharidusega töötaja kõrgharidust nõudval ametikohal miinimumpalk.

Allikas: Rahandusministeerium ja Kultuuriministeerium					
--	--	--	--	--	--

2023. aastal oli Eestis 879 raamatukogu (rahvaraamatukogud, kooliraamatukogud ja eriala- ja teadusraamatukogud). Rahvaraamatukogusid oli 2023. aastal 493. Raamatukogude füüsilisi külastusi oli 2023. aastal 6,6 miljonit ja sellele lisaks 4 miljonit virtuaalkülastust. Raamatukogud on üha enam regionaalsed kogukonnakeskused, sest raamatukoguteenuseid kasutab hinnanguliselt üle 50% Eesti elanikest ning seda on kavas teha veel suuremal osal elanikest, vastavalt 2018. aastal valminud „Muuseumide ja raamatukogude külastajate ja mittekülastajate uuringule“, mis tõi samuti välja, et silmatorkavalt kriitiliseks osutusid uuringu tulemusena raamatukogude kommunikatsioonitegevuste vähenemine efektiivsus ja ettevõtete huvipuudus raamatukogudega koostööd teha. Tulevikuteenuste kontekstis selgus kasutajate suur soov kasutada raamatukogude digitaalseid väljaandeid veebis. Lisaks vajaksid lugejad uusi e-teenuseid, näiteks on soov kasutada raamatukogudevahelise laenutuse teenust väljaannete tellimiseks pakiautomaati või kullerteenuse vahendusel, otsida ühest e-kataloogist kõikide Eesti raamatukogude väljaandeid ning kasutada laenutamisel ja tagastamisel iseteenindust. COVID-19 kriis tõi eriti teravalt välja, et arendada tuleb rahvaraamatukogude teenuskeskkonda, tehnoloogilist võimekust ja sisu mitmekülsust, et juurutada uusi teenusmudeleid ja toetada nt õpilasi, toimetulekuraskustesse sattunud peresid, eakaid ja ka ettevõtjaid nii tasulisele infole ligipääsemisel, vaimse tervise säilitamisel, riigiteenuste kasutamisel kui igapäevase eluga toimetulemisel.

Kultuuriministeerium koordineerib Eesti raamatukoguvõrgu kui terviku arengut koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ja teiste ministeeriumidega. Valdakonna poliitikakujundamisel on juhtiv roll Kultuuriministeeriumil. Riigi ülesanne on tagada raamatukoguteenuse vahendusel vaba juurdepääs informatsioonile, mis on kõikidele inimestele võrdselt kättesaadav.

Eesti raamatukogud teevad vaatamata eri ülesannetele ja valdkondlikule kuuluvusele tihedat koostööd, sest raamatukoguteenuse eesmärk on tagada kultuuriväärtuslike väljaannete säilimine, kujundada inimeste lugemisharjumusi, toetada elukestvat õpet ja tagada tänapäevane ligipääs informatsioonile, teadmistele ja kultuurile, et seeläbi aidata inimestel orienteeruda infoühiskonnas, teadlikumalt lugeda ning elus paremini hakkama saada.

Raamatukogutöötajate järelkasv ei ole piisav, palgatase ei ole motiveeriv, mistõttu ei ole süsteemi sisenemas piisavalt võimekaid noori spetsialiste. Raamatukogutöötajate erialasesse professionaalsesse arengusse ja täienduskoolitusse ei panustata piisavalt rahalisi vahendeid. Jätkusuutlikkuse tagamiseks tuleb valdkonna spetsialistidele kindlustada motiveeriv töötasu ja mitmekülgne täiendõpe.

Aastal 2022. käivitati Eesti Rahvusraamatukogu innovatsiooniprojekt „Raamatud liikuma“ e „Minu raamatukogu (MIRKO)“. Projekti finantseeriti Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse innovatsiooni edendavate hangete programmist ning selle raames on loodud kaasaegne tsentraalselt toimiv logistikateenus pakiautomaati või kulleriga teavikute kättetoimetamiseks lugejatele. Tegevus on suurendanud soetatud väljaannete eksemplaride kasutust üle Eesti ja lugejani jõuab huvipakkuv raamatukogu raamat mugavalt ja kiirelt. Teenusega on 2025. aastaks ühinenud 77 raamatukogu ja laenutamiseks üle kahe miljoni väljaande, neist 99% raamatud. Raamatukogude jätkuval ühinemisel suureneb soetatud raamatute ringlus ja väljaannete kättesaadavus.

Rahvaraamatukogude teenus on küll usaldusväärne ja mitmekülgne, kuid samas pole teenus killustatuse tõttu kasutajakeskne. Samas on viimased kriisid näidanud, et riik vajab oma teenuste pakkumisel suure potentsiaaliga ja efektiivselt toimivat teenusvõrgustikku, kuid raamatukogude tehnoloogia ja keskkonnad on ajakohastamata. Rahvaraamatukogude füüsiline keskkond pole inspireeriv ega atraktiivne, sest nende ruumid ja teenuste tehnoloogiline taristu on ajast maha jäänud ega meelita uusi (sh noori) lugejaid. Kogukonnad vajavad tänapäevaseid võimalusi lugemiseks, kooskäimiseks, huvitegevuseks, elukestvaks õppeks. Need keskused saavad täita peamisi kogukonnakeskuse funktsioone, sh kultuurilisi, hariduslikke, sotsiaalseid. 2023. aastal rakendati uus iga-aastane toetusmeede “Rahvaraamatukogude arendusprojektid” ehk rahvaraamatukogude kiirendi. Toetusmeetme eesmärk on pakkuda rahvaraamatukogudele võimalust ajakohaste ja uuenduslike lahenduste loomiseks, ruumide kogukonnategevusteks kohandamiseks, parandada raamatukogu- ja muude avalike teenuste kvaliteeti ning kättesaadavust, tõsta raamatukogutöötajate professionaalsust, arendada rahvaraamatukogude ja raamatukogude vahelist koostööd ning aidata kaasa rahvusvahelistumisele. Arenguvajadusi toetav programm loob eeldused rahvaraamatukogude reformi läbiviimiseks ja raamatukoguvõrgu ümberkorraldamiseks, et paraneks avaliku raamatukoguteenuse kvaliteet, suureneks elanike iseteeninduse võimalused ja informatsiooni regionaalne kättesaadavus.

Rahvaraamatukogu roll ühiskonnas on muutunud. Rahvaraamatukogu seaduse ajakohastamise ja muutmise eesmärk on luua rahvaraamatukogudele kesksete teenuste arendamist ning haldamist toetav üksus ja korraldada efektiivsemalt riiklikud raamatukoguteeninduse üleriigilised koordineerimisülesanded, et tagada üle-eestiline väljaannete kiire, efektiivne ja võrdne kättesaadavus, väljaannete laenutuse kasutajasõbralikkus, raamatukoguteenuse tänapäevane toimimine ja pädevad raamatukogutöötajad. Seaduse muudatused peavad andma omavalitsusele võimaluse rakendada uusi viise paindlikumaks koostöökaks teiste omavalitsustega ja arendada raamatukoguvõrku. Ümberkorraldused omavalitsuste tegevuses ja elanike riigisisene liikumine ning ümberasumine on toonud vajaduse muuta rahvaraamatukogude võrgu korraldust ja luua uusi koostöö- ning teenusmudeleid.

2023. aastal tõusis teavikute soetuse toetus 2 025 000 euronit ja jõudis 2007. a riiklikult teavikute soetamise toetuse tasemele, samas on raamatukogudesse soetatavate väljaannete hinnad tõusnud. 2024. aasta riiklik teavikute toetus oli 2 025 000 eurot. Kasvanud on ka lugejate soov laenutada lisaks trükistele e-väljaandeid (sh audioraamatuid). 2018. aastal viis Eesti Rahvusraamatukogu läbi e-väljaannete laenutuskeskkonna ärianalüüsi, 2020. aastal detailanalüüsi ja 2023. aastal avas MIRKO platvormil teise üleriigilise teenusena e-laenutuse (e-raamatud, audioraamatud, perioodika). Potentsiaalseid e-väljaannete lugejaid üle Eesti on ärianalüüsi andmetel kokku 518 500 (61% kõigist lugejatest), kellest aktiivseid lugejaid ca 300 000. Erilist tähelepanu vajab laste- ja noortekirjanduse ning lõimumise toetamiseks erinevate väljaannete (s.h e-väljaannete) valiku suurendamine. Trükiste hinnatõus on vähendanud väljaannete soetamist raamatukogudesse ja seetõttu pole nt laste ja noorte lugemise edendamiseks trükised piisavalt kättesaadavad. 2025. aastaks suurendati e-laenutuse kaudu e-väljaannete kättesaadavuse tagamiseks ette nähtud eelarvet 200 000 eurolt 242 000 euronit.

Valdkonnas on kasutusel eri raamatukogusüsteemid ja tarkvaraplatvormid (nt kolm e-kataloogi – ESTER, URRAM ja RIKS), mis ei ole omavahel ühilduvad. Ükski praegusest kolmest Eestis kasutusel olevast raamatukogusüsteemist ei ole kestlik, sest nende vahendusel pakutavad teenused on killustatud ega vasta raamatukogude kasutajate ootustele. Samuti tähendab mitme süsteemi ülalpidamine kulude ebaefektiivset kasutamist ja erinevate tööprotsesside dubleerimist. Konsolideerides kolme raamatukogusüsteemi teenused ühte süsteemi arendatakse välja kasutajate ootustele ning raamatukoguteenuste kvaliteedi nõuetele vastav väljaannete kättesaadavuse võimekus. Ühine raamatukogusüsteem on vajalik, et tagada veebist kasutajasõbralik, kiire ja mugav juurdepääs Eesti raamatukogude ressursile. Selle haldamine peab toimuma nii lugejale kui töötajale süsteemis, mille ülalpidamine on konsolideeritud ja kuluefektiivne. Lõpeb andmete tootmise dubleerimine, säästetakse ca 2/3 täna kuluvast ressursist – personali kokkuhoid - ning hoitakse kokku infosüsteemide ülalpidamis- ja arenduskuludelt.

Eesti Rahvusraamatukogu kui avalik-õigusliku asutuse ülesanne on Eestis ilmunud või Eesti kohta informatsiooni sisaldavate teavikute kogumine, alaliselt säilitamine ja kättesaadavaks tegemine, samuti raamatukogunduse ja sellega seotud valdkondade teadus- ja arendustegevus ning parlamendi- ja teadusraamatukogu ülesannete täitmine. Rahvusraamatukogu koordineerib ja nõustab Eesti raamatukogusid ning on oluline kultuurikeskus. Rahvusraamatukogu on ühtseks väljaannete säilitusekssemplaride keskuseks nii loovutajaile kui säilitajaile ja on Eestis ainus Eesti digitaalsete väljaannete säilitaja. Riiklikult olulist kultuuripärandit ehk ajaloo- ja kultuuriväärtuslike väljaandeid (sõltumata nende vormist) on Rahvusraamatukogu kohustatud säilitama pikaajalist säilimist tagavates tingimustes. Pärandi säilitamine hõlmab ka tegevusi nagu hoidmine, konserveerimine, arhiveerimine, digiteerimine jms. Rahvusraamatukogu hoone käimasoleva renoveerimise eesmärk on olemasolevate funktsioonide (raamatukogu kui töö- ja õpikeskkond, Eesti väljaannete pikaajaline säilitaja ja kultuurikeskus) arengu ja jätkusuutlikkuse tagamine. Lisanduvad tänapäeva raamatukogule kui õpikeskkonnale ja kultuurikeskusele vajalikud funktsioonid. Rahvusraamatukogu renoveerimise käigus paigutub ka Rahvusarhiivi Tallinna osakonna ja Eesti Hoiuraamatukogu Eesti Pimedate Raamatukogu tegevus Rahvusraamatukogu hoonesse, mis toetab riigivalitsemise reformi sihte. Kahe asutuse tegevuse ja ühe olulise teenuse ühitamisega Tallinnas saavutatakse mõjusam ja tõhusam riigi ülesannete täitmine, kvaliteetsem avalike teenuste pakkumine ja paindlikum töökorraldus.

Alates 2023. aastast on Rahvusraamatukogu ülesanneteks ka endised Eesti Hoiuraamatukogu ülesanded: säilitada üleriigilist vähekasutatavate võõrkeelsete trükiste hoiukogu, vahendada vahetuskogu teavikuid organisatsioonidele üle Eesti ning teenindada nägemispuudega ja lugemishäirega või selle temaatika vastu huvi tundvaid lugejaid. Nimetatud sihtrühmale on praegu Eesti Pimedate Raamatukogust kättesaadav ainult väike osa Eesti Rahvusraamatukogu kogudes leiduvast uuest eestikeelsest digiainesest. Eesti Rahvusraamatukogule üle antud hoiuraamatukogu ja pimedate raamatukogu ülesannetega seotud teenuste innovatsiooni ja sidususe arenduse toetamine on jätkuvalt oluline, et tagada kvaliteetselt toimiv üle-eestiline väljaannete ringlus ja erivajadustega inimeste ligipääs suuremale hulgal säilitatavale informatsioonile, sh digikujul. Pimedate raamatukogu Veebiraamatukogu on plaanis integreerida MIRKO e-laenutuskeskkonna teenusega, et vähendada erinevaid teenuskeskkondi. Jätkusuutliku ühtse e-väljaannete laenutusteenuse järjepideva arendamisega suureneb regionaalne informatsiooni kättesaadavus, ligipääsetavus ning raamatukoguteenuse üldine kvaliteet kogu Eesti elanikkonnale, sh väljaspool Eestit.

Rahvaraamatukogud on kohaliku omavalitsuse asutused, mille tegevust toetab Kultuuriministeerium. Rahvaraamatukogude tööd reguleerib rahvaraamatukogu seadus ja koostööd koordineerivad Kultuuriministeeriumi juures tegutsev Rahvaraamatukogude Nõukogu, maakonnaraamatukogud, Eesti Rahvusraamatukogu, MTÜ Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing ning MTÜ Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsium.

Arenguvajadused

- Ajakohastada rahvaraamatukogu seadus ja sellega seonduvalt teised seadused.
- Luua raamatukogude arendusüksus, mille ülesanded on suurendada valdkonna võimekust ja algatada, koostada ning läbi viia suuremahulisi projekte (nt raamatukogutarkvara), aga koordineerida ka täienduskoolituse programme.
- Suurendada riigieelarvest toetusmeetme mahtu rahvaraamatukogude füüsilise ruumi ja teenuskeskkonna ajakohastamiseks, tehnoloogiliste vahendite soetamiseks ning töötajate pädevuste suurendamiseks.
- Algatada raamatukogude digipöörde läbiviimiseks projektid, mis on tehnoloogiliselt uuenduslikud ja panustavad protsesside automatiseerimisse ning toetavad kasutajakeskseid teenuseid. Sh luua automaatse märksõnastamise ja kataloogimise kratt, et tehisintellektiga automatiseerida digitaalsete väljaannete kirjeldamist, mis vähendab oluliselt käsitööd ja rakendada "Raamatukogu juhtimistöölaua", et automatiseerida raamatukogude andmete kogumist.

- Viia läbi e-kataloogi arendus ja raamatukogusüsteemi detailanalüüsi alusel ühtse üleriigilise raamatukogusüsteemi hange, mis on raamatukogude riiklike ülesannete ümberkorraldamise eelduseks.
- Parendada kultuurile ligipääsetavuse suurendamiseks vaegnägijate lugemisvõimalusi, arendades ka Rahvusraamatukogu digitaalarhiivi DIGAR ja pimedate raamatukogu Veebiraamatukogu tehnilist koosvõimet.
- Suurendada nii rahvaraamatukogude väljaannete kui ka e-väljaannete soetuse toetust. Toetuse suurendamine edendab lugemist ja eestikeelse kirjanduse väljaandmist ning kättesaadavust.
- Viia läbi Eesti Rahvusraamatukogu hoone renoveerimine, et pakkuda kasutajatele mitmekülgseid teenuseid ja tagada nii inimeste kui kultuuri- ja ajalooväärtusega säilitatavate väljaannete (sh digitaalsete) nõuetekohane turvalisus.
- Eesti Rahvusraamatukogu ariteenuste taristu haldamine ja asendamine.

Tegevus 2.3. Rahvakultuuripoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Rahvakultuurivaldkond on mitmekesine, elanikkonnale kättesaadav ning kestlik.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
Laulu- ja tantsupeole pürgivate kollektiivide arv: noorte laulupeol / noorte tantsupeol¹⁷ <i>Allikas: Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutus</i>	779/439 (2023)	-	-	-	800/500
Laulu- ja tantsupeole pürgivate kollektiivide arv: üldlaulupeol/ üldtantsupeol¹⁸ <i>Allikas: Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutus</i>	1001/699 (2019)	950 / 650	-	-	-
Vaimse kultuuripärandi kannete arv Eesti nimistus <i>Allikas: Eesti Rahvakultuuri Keskus</i>	225 (2023)	230	240	250	260
7- 26-aastaste laste ja noorte suhtarv rahvakultuuri harrastajate üldarvust, % <i>Allikas: Eesti Rahvakultuuri Keskus</i>	59 (2023)	59	59	59	59

¹⁷ Näitaja tuuakse välja aasta kohta, millal vastav sündmus toimub.

¹⁸ Vt eelmine märkus

Harrastuskollektiivide juhendajate, käsitöövaldkonnas tegutsejate, kultuurikorraldajate (rahvakultuuri valdkonnas) kutsequalifikatsiooniga inimeste arv <i>Allikas: SA Kutsekoda</i>	2329 (2023)	2160	2180	2200	2220
--	----------------	------	------	------	------

Eesti rahvakultuuri tugevus on rikkalik pärand ja inimesed, kes väärtustavad ja kannavad paikkondlikke kombeid ja elulaadi ning annavad seda edasi järgmistele põlvkondadele, hoides rahvakultuuri seeläbi elujõulisena. Vaimse kultuuripärandi väärtustamiseks rakendatakse seitset piirkondlikku toetusmeetet. Lisaks toetatakse toetusmeetmete kaudu muudki olulisi vaimse kultuuripärandiga seotud tegevusi ja väiksemaid valdkondlikke või piirkondlikke institutsioone. Alates 2010. aastast on avatud Eesti oma vaimse kultuuripärandi nimistu, kuhu kogukonnad saavad esitada enam kui kahe inimpõlve vanuseid elavaid traditsioone, kombeid ja tavasid.

2023. aastal osales alaliselt tegutsevates kollektiivides 78 792 harrastajat. UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja on kantud Eesti, Läti ja Leedu laulu- ja tantsupeo traditsioon, Kihnu kultuuriruum, Seto leelo ning Vana-Võromaa suitsusauna traditsioon. 2021. aasta lõpus kanti haabja ehitamine ja kasutamine Soomaal UNESCO kiireloomulist kaitset vajava vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja. 2024.aasta lõpus kanti UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja Mulgi pudru valmistamise ja söömise traditsioon ning koostöös Ukrainaga põssanka lihavõttemunade värvimise traditsioon.

Minemaks lähiaastatel üle tulemusele orienteeritud rahastamismudelitele on vaja koguda statistikat, hinnata ja analüüsida regulaarset valdkonna olukorda. Praegu on valdkondliku statistika kogumine piiratud, sest Eesti Rahvakultuuri Keskuse poolt hallatava andmekogu ning Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA poolt hallatava registri arhitektuurid on vananenud. Seetõttu on valdkonnale oluline viia läbi nimetatud andmekogu ja registri ühildamine ning neile uue tehnilise aluse loomine. Uue lahenduse eesmärk on vältida andmete dubleerimist ning anda võimalus andmete sisestajatele teha seda vaid ühes kohas.

Riigi ülesanne on tagada vaimse kultuuripärandi väärtustamine, hoidmine ja arendamine, nagu ka laulu- ja tantsupeotraditsiooni jätkusuutlikkus. Rahvakultuuri valdkonna üle-eestilisi tegevusi juhivad või koordineerivad Eesti Rahvakultuuri Keskus, Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA ning riigi partneritena seitse valdkondlikku rahvakultuuri keskseltsi.

Rahvakultuuri valdkonna toetajad on ka Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapital ja maakondlikud ekspertgrupid.

Rahvakultuuri valdkonna riiklik kompetentsikeskus on Eesti Rahvakultuuri Keskus, kes koondab erialast informatsiooni, teeb koolitusi ning nõustab ja toetab rahvakultuuriga tegelevaid organisatsioone ja inimesi. Eesti Rahvakultuuri Keskuses töötab igas maakonnas rahvakultuurispetsialist, kelle peamised ülesanded on hallata rahvakultuurivaldkonda ja kureerida üleriigilisi rahvakultuuriüritusi (laulu- ja tantsupeod, folkloorifestivalid).

Laulu- ja tantsupidude traditsioon on kantud UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja. Laulu- ja tantsupidusid korraldab Kultuuriministeeriumi asutatud sihtasutus Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA (ELTSA). ELTSA on ka laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate kollektiivide toetusmeetme rakendusasutus. 2023. toimus XIII noorte laulu- ja tantsupidu “Püha on maa” ning 2025. aastal toimub XXVIII laulupidu ja XXI tantsupidu “Iseoma.”

Kollektiivide juhendajate alatasustamise, liikumise jätkusuutlikkuse tagamise ning teiste kaasnevate probleemide lahendusena käivitati 2021. aastal laulu- ja tantsupeoliikumises osalevate kollektiivide juhendajate tööjõukulude toetusmeede, mille rakendusametuseks on Eesti Rahvakultuuri Keskus. Toetuse eesmärk on väärtustada laulu- ja tantsupeo liikumises osalevaid kollektiivijuhte, andes neile võimaluse töötasu tõusuks, luua sotsiaalsed garantiid ning tagada laulu- ja tantsupeoliikumise traditsiooni jätkusuutlikkus. 2024. aastal käivitus uus toetusmeede „Maakondlike ja maakondade üleste laulu- ja tantsupidude toetamise tingimused ja kord“, mis on veel üheks meetmeks laulu- ja tantsupeo liikumise jätkusuutlikkuse kindlustamiseks.

Arenguvajadused

- Luua ühtne andmekogu (rahvakultuuri register), et hinnata valdkonnas toimuvaid protsesse, saada statistilisi näitajaid ning teostada valdkondlikke analüüse
- Jätkata koostööd Tallinna Linnavalitsusega tänapäevaselt korrastatud ja heade tingimustega taristu loomiseks nii esinejatele kui ka publikule Tallinna lauluväljakul.

Meede 3. Kultuuri valdkondadeülene arendamine, koostöö ja rahvusvahelistumine

Eesmärk: Kultuuri, sh loomeettevõtlaste, toetamise ja loomepotentsiaali rakendamise kaudu on loodud eeldused Eesti konkurentsivõime kasvuks ja tutvustamiseks maailmas.

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
Loomemajanduse sektoris loodud lisandväärtus töötaja kohta <i>Allikas: Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus</i>	23 000 (2019)	23 000 (2023)	-	-	25 000 (2027)
Digitaalse kultuuripärandi osakaal kogude suuruselt, % <i>Allikas: Andmekogud DIGAR ja MuIS</i>	53 (2023)	54	55	56	57

Meetme raames toetatakse Eesti konkurentsivõime kasvuks ja tutvustamiseks maailmas vajalikke tegevusi ja projekte, rakendatakse loomemajanduse, digiteerimise ja rahvusvahelistumise toetusi ning kultuurivaldkonna teadus- ja arendustegevusi.

Tegevus 3.1. Kultuurivaldkonna digiteerimine

Eesmärk: Kultuuri kättesaadavus ja rahvusvaheline konkurentsivõimelisus on suurenenud.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
Pikaajalise säilimise digitaalarhiivide maht (TB) <i>Allikas: Rahvusraamatukogu, Rahvusarhiivi, MuISi ja ERRI digitaalarhiiv</i>	16 591 (2023)	20 580	22 550	24 000	25 500

Nii „Kultuuri arengukava 2021-2030“ kui ka teised arengukavad on seadnud eesmärgiks väärtusliku ja suure kasutajate huviga kultuuripärandi digiteerimise ning vajaduse tagada digitaalse kultuuripärandi kättesaadavus ja pikaajaline säilivus.

Riigi hallatavates mäluasutustes on kokku üle 900 miljoni Eesti kultuuri jaoks olulise pärandi objekti, kuid 2018. aastaks oli sellest digitaalsena kättesaadav vaid 10%. „Kultuuripärandi digiteerimine 2018–2023“ tegevuskava elluviimise raames digiteeriti dokumente, trükiseid, esemeid, filme ja fotosid. Kokku viidi ellu 13 kultuuripärandi digiteerimise projekti. Lisaks olid tegevuskava osaks taristu analüüsi- ja arendusprojektid. Arendati muuseumide Infosüsteemi MuIS, toimus Eesti Rahvusringhäälingu ja Rahvusarhiivi lindirobotitel paiknevate arhiivide teises geograafilises asukohas asuvate peeglite tehniline ühendamine, Eesti Rahvusraamatukogu avas üleriigilise e-väljaannete laenutuse platvormi. Analüüsides viidi läbi „Pikaajalise säilitamise arhitektuuri ärianalüüs“, „Autoriõiguse ja litsentside õiguslik analüüs“ ning „Digitaalse kultuuripärandi kättesaadavaks tegemise analüüs“.

Tegevuskavas seatud eesmärk täideti. 2023. aasta lõpuks oli digitaalsena kättesaadav 42% Eesti mäluasutustes olevast kultuuripärandist. Tegevuskava eelarveks kujunes 9,7 miljonit eurot, millest 6,9 miljonit eurot saadi toetusena Euroopa Regionaalarengu Fondist. Digiteeritud pärand on kõigile huvilistele kättesaadav läbi valdkondlike digitaalarhiivide ja portaalide.

Kultuuripärandit digiteerivad asutused lähtuvad töövoo planeerimisel oma ressursist ja konkreetse asutuse kollektsioonide vastu üles näidatud huvist. „Kultuuripärandi digiteerimine 2018–2023“ tegevuskavaga seati riigi üldised prioriteedid kultuuripärandi digiteerimisel ning pandi alus valdkondade vahelisele koostööle kättesaadavaks tegemisel ja pikaajalisel säilitamisel. Laialdane valdkondadeülene koordineeritud ja rahvusvahelistele standarditele tuginev digiteerimine aitab vältida digiteerimise ja pikaajalise digitaalse säilitamise dubleerimist, toetab koostööd ja töövoogude optimeerimist. Digitaalne kultuuripärand peab olema kasutajate vajadusi ning soove arvestades lihtsasti ligipääsetav ja kasutatav.

Tegevuskava raames digiteeritud kultuuripärandit on võimalik taas- ja riskasutada nii ärilistel kui ka mitteärilistel eesmärkidel, luues kasutusvõimalusi eri valdkondades ning digitaliseerides teenuseid – alates meedia- ja mängusektorist, loomemajandusest (nt disain, käsitöö), turismist (nt liitreaalsuse rakendused) ning lõpetades hariduse ja teadusega (õppetöö, teadus- ja uurimistegevusega seotud infosisu, innovaatiliste haridusrakenduste, digiõpikute jms teostamine, kultuuriajaloo uurimine uute digitaalsete meetoditega), mis omakorda suurendab kasutajate rahulolu erinevate (e-)teenustega ning tõstab Eesti konkurentsivõimelisust.

Digiteerimine on üks paremaid ja osadel juhtudel ka ainuke vahend tagamaks, et pärand on säilitatud selleks kõige sobivamate vahenditega ning tehtud kättesaadavaks võimalikult paljudele. Digitaalse kultuuripärandi koordineeritud pikaajaline säilitamine, sh väljaspool Eestit on eriti oluline Eesti kultuuri säilimiseks julgeolekukriisides või õnnetuste puhul. Ettepanekuid pikaajalise digitaalse säilitamise korraldamiseks ja rahastamiseks on teinud kultuuriministri nõuandev kogu - Digitaalse Kultuuripärandi Nõukogu. Nõukogu ettepanekutest lähtuvalt lisati 2023. aastal Kultuuriministeeriumi algatusel Eesti Euroopa Liidu poliitika 2023–2025 prioriteetide hulka eesmärk tegutseda selle nimel, et Euroopa Liidus loodaks kõigile liikmesriikidele võimalus digitaalse kultuuripärandi säilitamiseks ka väljaspool liikmesriiki. Kultuuriministeerium viis läbi esmase kaardistuse liikmesriikide seniste praktikate ja plaanide väljaselgitamiseks ning kutsus Digitaalse Kultuuripärandi Nõukogu juurde kokku digisäilitamise töörühma. Kultuuriministeeriumi eesmärgiks on 2025. aastal kujundada Eesti seisukohad ja leida potentsiaalsed lahendused digitaalse kultuuripärandi pikaajalise säilitamise korraldamiseks väljaspool riigipiiri Euroopa Liidus.

Uue ja aina olulisemana teemana tuleb ka Eestil asuda tegelema 3D digiteerimise teemaga lähtuvalt sellekohasest Euroopa Komisjoni soovituselt, mis seab konkreetsed eesmärgid kultuuripärandi, sh ehituspärandi digiteerimiseks 3D formaadis. Kinnismälestiste ja esemepärandi 3D-digimise kriteeriumite kokku leppimiseks, tehniliste tingimuste välja töötamiseks ning 3D-mudelite kättesaadavaks tegemise ja pikaajalise säilitamise lahenduste leidmiseks teostatakse kinnismälestiste ja esemepärandi 3D-digimise analüüs.

2023. aasta kevadel kutsusid Euroopa Komisjon ja Europeanu ellu Twin it! kampaania, mille raames kutsuti liikmesriikide kultuuriministeeriume üles 3D digiteerima ühe kultuuriväärtusliku objekti ja esitama selle Europeanasse. Üleskutse tulemusel sündis üleeuroopaline sümbolne ja kõrgekvaliteediline 3D digiteeritud pärandi kollektsioon. Kampaania eesmärgiks oli näidata, kui heal

tasemel ja innovaatiline on liikmesriikide kultuuripärandi valdkond ning kuidas saab digitaalset kultuuripärandit vääridada. Kultuuriministeerium koos Muinsuskaitseametiga valis 3D digiteerimiseks välja Tartu Tähetorni, mis ühena kahest Eesti kultuurobjektist kuulub UNESCO maailmapärandi nimekirja. Muinsuskaitseamet käsitles Twin it! kampaanias osalemist ühtlasi ka kinnismälestiste 3D digiteerimise pilootprojektina, mis aitab ette valmistada kinnismälestiste ja esemepärandi 3D-digimise analüüsi ning kavandada kinnismälestiste ja esemepärandi 3D-digimise projekte tulevikus.

„Kultuuripärandi digiteerimine 2018-2023“ tegevuskava on pärandivaldkonna edulugu, mis pani aluse tugevale mäluasutuste vahelisele koostööle. 2024. aastal valmis „Kultuuripärandi digitegevuskava 2024-2029“. Uue tegevuskava eesmärgid ja sihid sõnastas Digitaalse Kultuuripärandi Nõukogu ning selle ettevalmistamisse panustasid ka lõppenud tegevuskavas aktiivselt osalenud mäluasutused, Muinsuskaitseamet, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Haridus- ja Teadusministeerium.

Uue tegevuskava eesmärk: Eesti kultuuripärand on kõigile huvilistele digitaalsena kättesaadav, mugavalt kasutatav ning turvaliselt säilitatud.

Uue tegevuskava kolm alameesmärki:

- Arendame kultuuri kättesaadavust, et see oleks elavas kasutuses ja inimestele oluline.
- Jätkame pärandi massdigimist koordineeritult ja lähtuvalt kasutajate huvidest.
- Tagame pärandi säilimise tulevastele põlvetele, olenemata kriisidest maailmas.

“Kultuuripärandi digitegevuskava 2024-2029” sihiks on teha 2029. aastaks digitaalselt kättesaadavaks 55% Eesti mäluasutustes (muuseumides, raamatukogudes ja arhiivides) talletatavast kultuuripärandist ning 21% prioriteetsetest kinnismälestistest 3D-formaadis, parandada digitaalse kultuuripärandi kättesaadavust kasutades innovaatilisi lahendusi ja tehnoloogiaid ning jätkata mäluasutuste koostööd pikaajalise digitaalse säilitamise taristu arendamisel, sh riigipiiri üleselt. Lisaks dokumendi-, trükise-, foto- ja filmipärandi 2D digiteerimisele alustatakse koordineeritult ka kinnismälestiste ja esemepärandi 3D digiteerimist.

Arenguvajadused

- Viia ellu üleriigiline visioon kultuuripärandi valdkondadeüleseks koordineeritud digiteerimiseks ja pärandi kättesaadavuse parandamiseks alates 2024. aastast. Uue tegevuskava alamtegevused aitavad ressursisäästlikult digiteerida erinevate valdkondade kultuuripärandit tervikuna ning teha 2029. aastaks Eesti mäluasutuste kogudes olevast kultuuripärandist digitaalselt kättesaadavaks 55% ning prioriteetsetest kinnismälestistest 3D-formaadis 21%.
- Täiendavalt rahastada kinnismälestiste ja esemepärandi 3D-digiteerimist, mis võimaldab kultuuripärandit oluliselt paremini dokumenteerida, säilitada, tutvustada ja uurida.
- Analüüsida mäluasutuste ühiste ontoloogiate loomist, kinnismälestiste ja esemepärandi 3D-digimist ning fotopärandi digiteerimisvajadust ja -võimekust.
- Arendada olemasolevate digitaalset kultuuripärandit vahendavate keskkondade funktsionaalsust ja kasutajakogemust, hankida ja arendada uusi andmekogusid ning automatiseerida protsesse, et parandada digitaalse kultuuripärandi kättesaadavust ja soodustada selle (taas)kasutust lähtudes kasutajate ootustest, kaasaegse disaini ja ligipääsetavuse põhimõtetest ning tehnoloogia arengust.
- Leida lahendus ja rahastusmudel digitaalse kultuuripärandi koordineeritud pikaajaliseks säilitamiseks, sh väljaspool Eesti piiri.

Tegevus 3.2. Kultuurivaldkonna rahvusvahelistumise edendamine

Eesmärk: Aidata kaasa Eesti tutvustamisele, kultuuridiplomaatia edendamisele ja Eesti kultuuri rahvusvahelistumisele ning Eesti aktiivsele osalemisele rahvusvahelistes organisatsioonides ja Eesti huvide kaitsele.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
Eesti kultuuri rahvusvaheline haare, riikide arv <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	25 (2023)	25	25	25	25
Eesti aktiivne osalus rahvusvahelistes organisatsioonides poliitikate kujundamisel ja vastavus Eesti huvidele <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	Eesti huvid on kaitstud (2023)	Eesti huvid on kaitstud	Eesti huvid on kaitstud	Eesti huvid on kaitstud	Eesti huvid on kaitstud

Kultuuriministeeriumi ülesanne on edendada ja toetada Eesti kultuuri rahvusvahelistumist, arendada riikidevahelisi kultuurisuhteid ja -diplomaatiat, osaleda kultuuripoliitika kujundamisel rahvusvahelistes organisatsioonides ning toetada neid eesmärgi elluviimiseks valdkondlikke organisatsioone.

Kultuuri rahvusvahelistumise oluline lüli lisaks nimetatule on Eesti saatkondades tegutsev kultuuriesindajate võrgustik, kelle ülesanne on aidata kaasa tugeva rahvusvahelistumise võimekusega Eesti loovisikute ja kultuurivaldkonnas tegutsevate organisatsioonide jõudmisele rahvusvahelisele areenile ning tutvustada nende tegevuste kaudu Eestit ja eesti kultuuri maailmas. Kultuuriesindajad töötavad Eesti saatkondade juures Helsingis, Berliinis, Brüsselis, Pariisis ja Londonis, aga ka USA kultuurielu keskuses New Yorgis, kus Eestist lähetatud esimene erialadiplomaat alustas täiskohaga tööd alates 1. jaanuarist 2025.

Kultuuriministeeriumil on kehtivad kultuuri koostöölepped ligi 50 riigiga. Uusi koostööleppeid või nende aluseid koostatavaid programme sõlmitakse vaid erilise vastastikuse huvi korral või riikidega, kellega koostöö edendamise eeldus on leping, mis võib hõlmata ka kultuuri ja sporti. Samuti osaleb Eesti paarikümnes rahvusvahelises organisatsioonis, foorumis või koostööprogrammis, uute liitumiste puhul kaalutakse valdkondlikke sisulisi vajadusi ja liitumisest tulenevat eeldatavat majanduslikku mõju pikemas perspektiivis.

Eestis on kultuurivaldkonna välissuunalise suhtluse peamised koordineerijad ja toetuste andjad Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital, Haridus- ja Teadusministeerium, Välisministeerium ja Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus, koordineerijatena ka kultuuri- ja loomevaldkondade arenduskeskused. Koostöös Välisministeeriumiga koordineeritakse rahvusvahelise koostöö olulisi küsimusi nagu Ukraina toetamine või muud aktuaalsed valdkondade ülesed protsessid. Tihendatud on valdkondlikku suhtlemist Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse ja saatkondadega, et tugevdada strateegiliste eesmärkide elluviimist.

Rahvusvaheliste projektide jaoks antakse toetusi riigieelarvest nii loovisikutele kui ka organisatsioonidele ning valdkondlikele arenduskeskustele. Riik toetab projekte, mis soodustavad Eesti kultuuri rahvusvahelistumist ja kultuurieksporti, Eesti tutvustamist maailmas kultuuri kaudu ning võimaluste loomist Eesti loovisikutele. Lisaks rahastab Kultuuriministeerium Euroopa Liidu kultuuriprogrammis osalevaid Eesti projekte. Euroopa Liidu programmi „Loov Euroopa“ rakendamiseks sõlmitakse lepinguid Euroopa Komisjoniga ja programmi Eesti infopunktidega. Eesti kultuurivaldkonna organisatsioonid on rahvusvaheliselt hinnatud professionaalid, kes osalevad "Loova Euroopa" kultuuri alaprogrammi projektides partnerite ja projektijuhtidena.

Kultuuriministeeriumi koosseisus on iseseisvaid ülesandeid täitva struktuuriüksusena UNESCO Eesti Rahvuslik Komisjon (UNESCO ERK), mille peamiseks ülesandeks on koostöö koordineerimine UNESCO sh selle võrgustike ja partnerite ning Eesti riigiasutuste, kohaliku omavalitsuste üksuste, muude organisatsioonide ja isikute vahel eesmärgiga kaitsta Eesti huve UNESCOs ning luua huvitatutele Eestis võimalusi olla seotud UNESCO tööga.

Arenguvajadused

- Jälgida valdkondlikke suundumusi ja üldist rahvusvahelist olukorda, olla vajadusel endiselt valmis kultuuri rahvusvahelistumise ja multilateraalse rahvusvahelise koostöö põhimõtteid uuendama.
- Suurendada Eesti nähtavust ja kohalolu rahvusvahelistel suursündmustel (valdkondlikud messid, kontaktüritused, visiidid, esitlusfestivalid jne) ning osalemise järjepidevuse tagamine.
- Järjepidevalt analüüsida programmi tegevuste ja teenuste rahastamist, et need oleksid selges kooskõlas ministeeriumi valdkondlike eesmärkide ja ambitsioonidega. Leida täiendavaid mooduseid, kuidas tõsta kultuuri ja loomingu kaudu Eesti rahvusvahelist nähtavust ja mainet, kasutades selleks maksimaalselt ära juba olemasolevaid toetusmeetmeid.
- Arendada kultuuriesindajate võrgustikku, nii et kultuuriesindajal New Yorgis kujuneks kiire ja sujuv sisseelamine sihtriigis ja maksimaalne kasutegur kummagi riigi loomesektorile, tagada võimaluste piires juba loodud koostöösuhete hoidmine Rootsis pärast seda, kui 31.12.2024 lõppes sealse kultuuriesindaja ametiaeg.
- Võimestada ja nõustada Euroopa Liidu „Loov Euroopa“ omaosaluse voores osalevaid ja projektis olulist rolli kandvaid Eesti partnereid.
- Jätkata Ukraina kultuurivaldkonna toetamist, jagada Eesti kultuurikorralduslikke praktikaid, kultuuripoliitika väljatöötamise kogemusi ning toetada kultuuriprojekte, mis rikastavad kahe riigi koostööd ja annavad tuge agressori all kannatava Ukraina loomesektorile, sh pärast sõja lõppu, ülesehitamisperioodil.
- Toetada Euroopa Nõukogu kultuuriteede võrgustikuga liitumisest tekkivate võimaluste rakendamist, et Eesti rikkalik kultuuripärand leiaks tutvustamist ja veelgi enam väärtustamist ning kasvaks kultuuriturismi potentsiaal.
- Edendada koostööd EIS-iga Eestist UNESCO võrgustikke ja nimekirjadesse kuuluvate nähtuste ja paikade turismipotentsiaali suurendamiseks.
- Koostöös partneritega panustada UNESCO liinis ÜRO kestliku arengu ja Eesti arengukoostöö eesmärkide elluviimisesse, sh Aafrika suunal.
- Teha ametkondlikku koostööd ja rakendada ministeeriumi ja haldusala rahvusvahelist personalipoliitikat, et Eesti huvide esindamine oleks tagatud ekspertiisi jagamise kaudu ning Eesti rahvusvahelise maine edendamine karjääri toetamise teel rahvusvahelistes organisatsioonides (eriti Euroopa Liit, Euroopa Nõukogu ja UNESCO).

Tegevus 3.3. Kultuuri valdkondadeülene arendamine

Eesmärk: Teadmispõhise kultuuripoliitika kujundamine. Kultuuripärandi uurimiseks ja kultuuri arenguks vajaliku teadmistaasi ning teadlaste järeelkasvu tagamine.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
Kultuuriministeeriumi rahastatud uurimistoetuste osakaal minimaalse hindamislävendi ületanud taotlustest, % <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	Kultuuri TA-programm: rahastati 26% kõigist laekunud taotlustest. Loovuurimus: rahastati 61% hindamislävendi ületanud taotlustest (2023)	Ei lange alla 20%			

Kultuuriministeerium on alates 2022. aastast võtnud suuna laiemalt humanitaarvaldkonna teadus- ja arendustegevuse toetamisele, arvestades valdkondadevahelist tasakaalu. Alates 2022. aastast on läbi viidud loovuurimuse taotlusvoore. 2023. aastal toimus esimene “Eesti kultuuri teadus- ja arendusprogrammi taotlusvoor”, mille rakendusametuseks on Eesti Teadusagentuur. 2024. liigub ka loovuurimuse taotlusvooru läbiviimine Eesti Teadusagentuuri alla, kuhu on koondunud kompetents teadusuuringute taotlusvoorude alal. Samuti kogu teadusprojektide ja uuringute menetlemine ning andmete avalikustamine ja säilitamine viiakse üle Eesti Teaduse Infosüsteemi.

Muuseumide teadus- ja arendustegevuste meetme raames on rahastatud valitsemisala asutusi, millel on põhiülesannete seas seadusest tulenev või asutaja ootustes sätestatud teadustöö kohustus. 2024. aastal eraldati täiendavat tegevustoetust teadustöö võimekuse arendamiseks viiele üleriigilise tegevusväljaga muuseumile.

2023. avati Eesti kultuuri teadus- ja arendusprogrammi taotlusvoor, mille eesmärgiks on toetada kultuurivaldkonna asutuste teadus- ja arendustegevuse võimekust uuringute läbiviimisel, tõhustada interdistsiplinaarse teadus- ja arendustegevuse koostööd teadus- ja arendusasutuste ja teiste asutuste vahel, tagada kultuurivaldkonna teadlaste järelkasv, luua projektide kaudu uusi teadmisi ning panustada seeläbi uurimisvaldkondade ning kultuuri ja laiemalt ka kogu ühiskonna arengusse.

Mida väiksem on riigi kultuuriruum, seda rohkem sõltub see avalikust toetusest ja erinevatest ühiskonnamuutustest. Enamat tähelepanu vajab kultuuri regionaalne kättesaadavus, laste, noorte ja erivajadustega inimeste kultuuris osalemise soodustamine ja loomevaldkondade järelkasvu tagamine. Olulised märksõnad on avalike teenuste kvaliteet ja kättesaadavus, teadmistel põhinev teenuste arendamine, vajadusest tulenev seire.

Kultuuriministeeriumi teadus- ja arendustegevuse tõhusamaks ning paremaks kujundamiseks tuleb tagada valdkondliku teadus- ja arendustegevuse jätkusuutlikkus, tuvastada eesti kultuuri arengu seisukohalt täiendavat tuge vajavad uurimisvaldkonnad, rahastada teadus- ja arendustegevuse projekte, mis viivad kokku kultuurivaldkonda teiste valdkondadega ja edendavad teadmussiiret. Vajalik on osaleda rahvusvahelistes teadus- ja arendustegevuste koostööprojektides, et toetada Eesti teadlaste rahvusvahelist teadus- ja arendustegevust. Jätkuvalt on oluline viia valdkondlikke rakendusuringuid, et kujundada ja rakendada valitsemisala poliitikaid ning teostada seiret.

Arenguvajadused

- Rakendada edukalt loovuurimuse toetusmeetet ning tõsta selle teaduslikku taset.

- Käivitada Eesti kultuuri teadus- ja arendusprogramm ning tagada programmi eesmärgipärasus ja jätkusuutlikkus.
- Luua stabiilsed arenguvõimalused teadustöö kohustusega asutustele kultuurivaldkonnas.
- Viia Kultuuriministeeriumi haldusalas valdkondlik teadus- ja arendustegevus eesmärgipärasemaks ja süsteemsemaks, et valdkondlik TA-tegevus oleks jätkusuutlikult ning terviklikult juhitud.

Tegevus 3.4. Loomemajanduspoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Ettevõtete lisandväärtus ja ekspordisuutlikkus on suurenenud.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2025)	Sihttase 2 (2026)	Sihttase 3 (2027)	Sihttase 4 (2028)
Rahalist ja mitterahalist abi saanud ettevõtete arv (kumulatiivne 2023-2028, unikaalsed ettevõtted) <i>Allikas: Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus</i>	3940 (2023)	250	500	800	1 000

Loomemajandus on majandusvaldkond, mis põhineb individuaalsel ja kollektiivsel loovusel, oskustel ja andel, kus teenitakse müügitulu ja luuakse töökohti intellektuaalse omandi loomise ja vahendamise abil ning kus ettevõtjast loovisikud on protsessides kesksel kohal. Loomemajanduse arendamise poliitikat kujundab Kultuuriministeerium koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Rahandusministeeriumiga ning Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusega. Vastavat meedet rahastatakse Euroopa Regionaalarengu fondist ning see lähtub Eesti pikaajalisest strateegiast „Eesti 2035“, „Kultuuri arengukavast 2021-2030“ ning ühtekuuluvuspoliitika fondide 2021-2027 rakenduskavast. Loomemajanduse arendamise meetme rakendusüksus ja elluviija on Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus.

Kultuuri- ja loomesektoris tegutsevate loovisikute, loomeettevõtjate ja organisatsioonide suutlikkus muutlikes oludes toime tulla ja võimekus turutingimustes iseseisvalt tulu (sh ekspordi müügitulu) teenida peab kasvama. Senised äri- ja tegevusmudelid vajavad muutmist ja kaasajastamist, ettevõtteid või organisatsioone tuleb arendada tervikuna, toote- ja teenusearendus vajab senisest rohkem ja pidevat tähelepanu ning uudsete tehnoloogiate ja IT lahenduste kasutuselevõtt on vältimatu. Loovust kui kompetentsi on võimalik kasutada ühiskonna väljakutsete lahendamiseks eeldusel, et osatakse teha õigeid väärtuspakkumisi. Projektipõhine rahastus soosib ettevõtete ja organisatsioonide lühiajalisust, finantsvõimekus on madal ja investoritele ning kaasrahastajatele seega mitteatraktiivne. Ettevõtete ja organisatsioonide kestlikkuse ning finantsuutlikkuse tagamiseks peab kogu kultuuri- ja loomesektori valmisolek erinevate finantsinstrumentide (sh garantiimeetmete) kasutamiseks ja erainvesteeringute kaasamiseks suurenema. Selle eelduseks on äri- ja tegevusmudelite kohandamine. Eesti toodete ja teenuste ekspordile aitab kaasa riigi parem tuntus maailmas ja positiivne kuvand ning selles on kultuuri- ja loomesektoris tegutsejatel kanda muuhulgas strateegiline oluline roll. Sektori konkurentsivõime suurendamiseks nii sise- kui välisurul on vajalik ettevõtete ja organisatsioonide süsteemne ja järjepidev koostöö ning valmisolek teha strateegilist koostööd teiste sektorite ettevõtete ja organisatsioonidega.

Ettevõtlusega alustamise tugisüsteem toimib, kuid tugiteenuste kvaliteet ja regionaalne kättesaadavus ning teenuste vastavus eri arenguetappides (eelkõige kasvufaasis) olevate loomeettevõtjate vajadustele vajab pidevat tähelepanu. Nii alustavate kui kasvuvõimeliste tegutsevate loomeettevõtete toetamine peab olema integreeritud üldisesse ettevõtluse tugisüsteemi, mille kaudu tekiks sektorite vaheline sünergia ja suuremaks meetmete tõhusus ning koosmõju.

Loomemajanduse edendamise tegevused ja meetmed on olnud rahastatud Euroopa Liidu vahenditest. EL 2021-2027 finantsperioodil on loomemajanduse arendamine ühtekuuluvuspoliitika fondide 2021-2027 rakenduskava poliitikaeesmärgi 1 „Nutikam Eesti“ erieesmärgi „VKEde kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEdes töökohtade loomine, mh tootlike investeeringute kaudu“ all. Meetme eesmärk on tõsta kultuuri- ja loomesektoris tegutsevate ettevõtjate ja organisatsioonide ettevõtlus- ja juhtimissuutlikkust, rahvusvahelist konkurentsivõimet ning suurendada sektori innovatsioonivõimekust ja valmisolekut erainvesteeringute kaasamiseks. Meede panustab koos nelja ettevõtluse-, ekspordi-, turismi- ja regionaalarengu meetmega VKEde lisandväärtuse kasvu töötaja kohta ning meetme kaudu saab rahalist ja mitterahalist abi kokku 1 000 unikaalset ettevõtet, kellest 295 peavad saavutama lisandväärtuse kasvu töötaja kohta. Meetme eelarve on võrreldes eelneva perioodiga väiksem, kuid sisaldab esmakordselt ka riiklikku kaasfinantseeringut 1 miljoni euro ulatuses.

EL 2021-2027 finantsperioodi meetmest „Kultuuri valdkondade ülene arendamine, koostöö ja rahvusvahelistumine“ rahastatavate tegevuste ja projektide eesmärk on siduda loomemajanduse ja sidusvaldkondades olevat potentsiaali ettevõtlusega, soodustades uute, ambitsioonikate ja kestlike ärimudelitega ettevõtete juurdekasvu, tõstes loomeettevõtjate ekspordivõimekust ning luues teistele majandussektoritele loomemajanduse kaudu lisaväärtust ärimudelite, toodete ja teenuste ning müügi ja turunduse arendamisel. Peamiseks sihtgrupiks on kultuuri- ja loomesektoris tegutsevad kasvuvõimelised äriühingust mikro-, väike- ja keskmise suurusega ettevõtted (VKEed). Meetmes on kuus sekkumist: kultuuri- ja loomesektoris tegutsevate ambitsioonikate VKEde arenguplaanide elluviimise toetamine; kultuuri- ja loomesektoris tegutsevate kasvupotentsiaaliga ettevõtete ekspordivõimekuse kasvu toetamine; sektori arengut toetavate tugiteenuste (inkubatsiooni-, kiirendi- ja arendusteenused) pakkumine loomeettevõtetele; sektori sisese ja sektorite ülese koostöö soodustamine; loomemajandusalase teadlikkuse kasvatamine ja loomemajandusalaste teadmiste ning oskuste arendamine. Meetme kogueelarve perioodiks 2023-2029 on kokku 14,29 miljonit eurot, millest 10 miljonit eurot on Euroopa Regionaalarengu Fondi rahastus, 1 miljon eurot Eesti riiklik kaasfinantseering ja vähemalt 3,29 miljonit eurot panustavad toetuse saajad ja kasusaajad omafinantseeringuna.

Loomemajanduse sektorit kaardistatakse 4-aastase intervalliga. Viimase, 2022. aasta kevadel valminud Eesti loomemajanduse olukorra viienda uuringu kohaselt oli Eesti loomemajanduse sektoris 2019. aasta andmetel 28,3 tuhat töötajat (4,2% Eesti töötavast rahvastikust) ning sektoris tegutses 10 705 ettevõtet ja asutust (11,2% Eesti ettevõtete üldarvust). Loomemajanduse ettevõtete ja asutuste kogutulu oli 1,86 miljardit eurot (2,6% Eesti ettevõtete müügitulust), millest eksporditulu moodustas 410,8 miljonit eurot (22% kogutulust). Loomemajanduse sektoris toodetud lisandväärtus oli 2019. aastal 606,5 miljonit eurot ja see moodustas 2,2% Eestis toodetud SKP-st (27 693 miljonit eurot). Sektori peamised majandusstatistilised näitajad on perioodil 2015–2019 paranenud (kogutulu kasvas ja ettevõtete arv suurenes, arenenud on rahvusvahelistumine ning eksport), kuid sektor jääb maha Eesti ettevõtluse keskmistest näitajatest.

Sektoris tervikuna oli ettevõtlikkusteadlikkus ja -aktiivsus kasvanud, äri- ja tegevusmudelid olid korrastunud, kuid endiselt tegutseti ettevõtluses paljudel juhtudel MTÜ-na, tulud kaeti kuludega ja kasum oli väike või puudus. 40% ettevõtetest ja MTÜ-dest, kel oli majandustegevus, ei kajastanud töötajaid. Samas majandustegevuse aruandlus oli paranenud, mis võimaldas saada täpsemat ülevaadet sektori lisandväärtusest töötaja kohta ning tulust ettevõtte ja töötaja kohta. Võrreldes 2015. aastaga oli tulu töötaja kohta kasvanud 48%. 2019. aastal oli loomemajanduse sektoris lisandväärtus töötaja kohta 23 000 eurot. Jätakuvalt oli oluline loomeettevõtjate ekspordipotentsiaali suurendamine ja ekspordi- ning innovatsioonivõimekuse järjepidev arendamine. Siinjuures tuleb eristada sektoris tegutsevate isikute, ettevõtete ja organisatsioonide eesmärke. Sektori kaardistuse raames 2021. aastal läbi viidud küsitlusest ilmnes, et 28% loomeettevõtjatest näeb enda rolli eelkõige Eesti riigile tuntuuse ja kuvandi loojatena, ligikaudu 70%-l vastanutest olid esikohal ärilised eesmärgid.

Loomemajandussektoril on oluline roll atraktiivse elukeskkonna loomisel, turismitulude suurendamisel ja digimajanduse arenemisel. Kultuuri- ja loomesektori näol on tegemist kasvava ja dünaamilise majandussektoriga, mis loob, kommertsialiseerib ja kasutab peamise müügiargumendina intellektuaalset omandit, luues seeläbi väärtust ka teistele majandus- ja eluvaldkondadele (nt turismisektorile reisimotivatsiooni pakkumise ja riigi kuvandi loomise kaudu). Kuna kohalik turg on piiratud, tuleb loovisikutel, loomeettevõtetel ja organisatsioonidel otsida järjepidevalt võimalusi rahvusvaheliselt tegutsemiseks, et teenida senisest enam tulu ka välisriikidest. Selleks peab loomeettevõtete ja -organisatsioonide strateegilise planeerimise ning juhtimise võimekus kasvama, tegevus- ja ärimudelid võimaldama muutuste ja ebakindlusega toimetulekut ning senisest enam tuleb tegeleda toote- ja teenusearenduse ning innovatsiooniga, et reageerida kriisidele ja olukorra muutustele nii siseriiklikul kui rahvusvahelisel tasandil. Oluline on jätkata kultuuri- ja loomesektori majandusliku potentsiaali avaldamise edendamist, keskendudes innovatsiooni soodustamisele ja loomeettevõtjate rahvusvahelise konkurentsivõime, ekspordi- ja jätkusuutlikkuse kasvatamisele. Nii alustavate kui kasvuvõimeliste tegutsevate loomeettevõtete toetamine peab olema integreeritud üldisesse tõhusalt toimivasse ettevõtluse tugisüsteemi, mille kaudu tekiks sektorite vaheline sünergia ja suureneks meetmete koosmõju.

Loomemajanduse arengut toetavad tugistruktuurid (inkubaatorid, kiirendid ja piirkondlikud ning valdkondlikud arenduskeskused) on endiselt suures osas finantsiliselt sõltuvad avaliku sektori (sh KOV-ide) toetusest ja ilma selleta hääbuvad. Samas on tugistruktuuride roll ettevõtjatele sageli ebaselge. Koostöö ja infovahetuse kaudu tuleb tagada, et kultuuri- ja loomesektoris tegutsevate ettevõtete ja organisatsioonide toetamine ning nende osalemine erinevates ettevõtetele suunatud arenguprogrammides ei oleks välistatud teistes meetmetes. Siinjuures on oluline, et sektoris tegutsejad mõistaksid erinevate meetmete eesmärgid ning hindaksid realistlikult oma suutlikkust konkreetsete meetmete tulemustesse panustamiseks.

Arenguvajadused

- Soodustada valdkondlikke, sektoriteüleseid, regionaalseid ning koostöös teadus- ja arendusasutustega elluviidavaid algatusi, mis pakuvad innovaatilisi lahendusi loomemajanduse ja loomeettevõtluse edendamiseks ning erinevate sektorite koostoime suurendamiseks.
- Leida koostöös valdkondade esindajatega täiendavaid mooduseid kultuuri ja loovuse majandusliku mõju kasvatamiseks ning kultuuri ja loomingu kaudu Eesti rahvusvahelise nähtavuse ja maine tõstmiseks.
- Leppida kokku ühised teekaardid valdkondade kaupa lähemaks 1-3 aastaks ning viia ellu tegevused kolmes tegevussuunas: kultuuri- ja loomevaldkondade panuse suurendamine Eesti kui kestliku turismi sihtkoha kujundamisel; kultuuri- ja loomevaldkondade nähtavuse ning kohalolu suurendamine rahvusvahelistel sündmustel (messid, kontaktüritused, visiidid, esitlusfestivalid jms) ning osalemise järjepidevus; kultuuri- ja loomevaldkondade kajastamise suurendamine rahvusvahelises meedias ja selle järjepidevus.

Lisa 1. Programmi teenuste kirjeldus

Planeerimistasand	Eesmärk
Kultuuriprogramm	
Meede 1. Mitmekülgse ja kättesaadava kultuurielu toetamine ja arendamine	
Tegevus: Arhitektuuripoliitika ja disainipoliitika kujundamine ning rakendamine	
Teenus: Arhitektuuripoliitika ja disainipoliitika rakendamine	Partnerorganisatsioonide toetamine nende põhikirjaliste eesmärkide elluviimiseks ja taotlusvooru kaudu valdkonna strateegilise arengu toetamine.
Tegevus: Audiovisuaalpoliitika kujundamine ja rakendamine	
Teenus: Audiovisuaalpoliitika rakendamine	Partnerorganisatsioonide toetamine nende põhikirjaliste eesmärkide elluviimiseks audiovisuaalvaldkonnas.
Tegevus: Etenduskunstide poliitika kujundamine ja rakendamine	
Teenus: Etenduskunstide poliitika rakendamine	Etendusasutuste toetamine nende põhikirjaliste eesmärkide elluviimiseks, valdkonna mitmekesisuse ja etenduskunstide kättesaadavuse tagamiseks.
Tegevus: Kirjanduspoliitika kujundamine ja rakendamine	
Teenus: Kirjanduspoliitika rakendamine	Partnerorganisatsioonide toetamine nende põhikirjaliste eesmärkide elluviimiseks kirjanduse ja kultuuriajakirjanduse valdkonnas ning kirjanikupalga rakendamine.
Teenus: Lastekirjanduse arendamine (Eesti Lastekirjanduse Keskus)	Eestis ilmuv lastekirjandus on mitmekesine žanriliselt ja sisult; raamatud on vormilt ilusad ja professionaalselt illustreeritud; autorid on tuntud ja tunnustatud; lastekirjanduse väljaandmist toetavad riiklikud programmid; lastekirjanduse uurijate vahel toimib koostöö, nende töö tulemused on avaldatud; lastekirjanduse vahendajad ja asjatundjad on informeeritud, teave autorite ja nende loomingu kohta on kättesaadav.
Teenused: Lastekirjanduse populariseerimine (Eesti Lastekirjanduse Keskus)	Lastekirjandusel on lastekultuuris ja riiklikus kultuuri- ja hariduspoliitikas oluline roll, lastekirjandus on sihtrühmadele tuntud ja

	kättesaadav, lastel ja noortel on lugemis- ja raamatuhuvi.
Teenus: Lastekirjanduse rahvusvahelistumine (Eesti Lastekirjanduse Keskus)	Eesti lastekirjanduse autorid on välismaal tuntud ja tunnustatud, nende raamatud ilmuvad välisriikides erinevates võõrkeeltes, eesti illustraatorite loomingut eksponeeritakse välisriikides.
Tegevus: Kunstipoliitika kujundamine ja rakendamine	
Teenus: Kunstipoliitika rakendamine	Partnerorganisatsioonide toetamine nende põhikirjaliste eesmärkide elluviimiseks kunstivaldkonnas ja kunstnikupalga rakendamine.
Tegevus: Meediapoliitika kujundamine ja rakendamine	
Teenus: Meediapoliitika rakendamine	Partnerorganisatsioonide toetamine nende põhikirjaliste eesmärkide elluviimiseks meedia valdkonnas.
Tegevus: Muusikapoliitika kujundamine ja rakendamine	
Teenus: Muusikapoliitika rakendamine	Muusikavaldkonna asutuste ja partnerorganisatsioonide toetamine nende põhikirjaliste eesmärkide elluviimiseks, valdkonna mitmekesisuse ja muusikaelust osasaamise tagamine.
Meede 2. Kultuuripärandi kestlikkuse ja kättesaadavaks tegemise toetamine ja arendamine	
Tegevus: Muuseumi- ja muinsuskaitsepoliitika kujundamine, rakendamine	
Teenus: Muuseumipoliitika rakendamine	Muuseumide ja partnerorganisatsioonide toetamine nende põhikirjaliste eesmärkide elluviimiseks, valdkonna mitmekesisuse ja kättesaadavuse tagamiseks.
Teenus: Museaalide kogumine ja säilitamine (ERM)	Kogud täienevad vastavalt kogumispõhimõtetele, on nõuetekohaselt säilitatud ja vajadusel korrastatud ning kättesaadavad avalikkusele.
Teenus: Teadustöö (ERM)	Uurimisvaldkonna teaduspõhine lahtimõtestamine.
Teenus: Näitustegevus (ERM)	Suurendada teadlikkust kultuuripärandist hariduslikel, teaduslikel ja elamuslikel eesmärkidel.
Teenus: Haridusprogrammide ja sündmuste korraldamine (ERM)	Võimaldada süvendatud lisateavet ekspositsiooni kohta. Levitada ja propageerida pärandkäsitöövõtteid, luua autentseid ning rahvakultuurile tuginevaid tarbeesemeid, sh rahvariideid. Tagada pärandteadmiste ja -oskuste järjepidevus. Tagada külastajate vaimne ja emotsionaalne rahulolu mitmekülgse kultuurielamuse kaudu.

Teenus: Muuseumikogu kogumine, säilitamine ja uurimine (Võru Instituut)	Koguda, säilitada ja uurida piirkonna ajaloolist pärimust nii, et muuseumikogu annaks mitmekülgse ja võimalikult täieliku ülevaate Vana-Võromaa kultuuriloost.
Teenus: Kultuuripärandi tutvustamine ja vahendamine (Võru Instituut)	Tutvustada piirkonna ajaloolist pärimust nii, et nelja muuseumi külastajad saaks mitmekülgse ja võimalikult täieliku ülevaate Vana-Võromaa kultuuriloost.
Teenus: Teadustöö korraldamine (Võru Instituut)	Võru keele ja kultuuri väärtustamine ning kättesaadavaks tegemine uurimistulemuste kaudu
Teenus: Õppematerjalide koostamine ja sündmuste ning koostöö korraldamine (Võru Instituut)	Võru keele ja kultuuri tutvustamine, hoidmine ning arendamine erinevate tegevuste kaudu, võrgustike koostööl põhineva Vana-Võrumaa kultuuripärandi hoidmine.
Teenus: Muuseumiteenus Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseumis	Tagada muuseumikogu säilimine ja kättesaadavus erinevatele sihtgruppidele.
Teenus: Muuseumiteenus Viljandi Muuseumis	Tagada muuseumikogu säilimine ja kättesaadavus erinevatele sihtgruppidele.
Teenus: Muinsuskaitsepoliitika rakendamine	Partnerorganisatsioonide toetamine nende põhikirjaliste eesmärkide elluviimiseks muinsuskaitse valdkonnas.
Teenus: Kultuuripärandi hoidmine ja arendamine (Muinsuskaitseamet)	Tagada kultuuripärandi säilimine ja kasutamine.
Teenus: Valdkonna analüüs ja teadlikkuse tõstmine (Muinsuskaitseamet)	Avalikkus hindab ja väärtustab kultuuripärandit, kultuuripärand on hoitud ja kättesaadav, aktuaalsed ja kõrge kasutusväärtusega juhendid ning meetodilised materjalid.
Teenus: Toetuste rakendamine (Muinsuskaitseamet)	Mälestiste ja muinsuskaitsealade seisukorra paranemine, muinsuskaitse ja muuseumide valdkonna arendamine.
Tegevus: Raamatukogupoliitika kujundamine ja rakendamine	
Teenus: Pikaajalise säilitamise korraldamine	Tagada Eesti Rahvusraamatukogu teenuste ja hoone toetuse kaudu Eestile oluliste väljaannete pikaajaline säilimine ning kättesaadavus.
Teenus: Regionaalse raamatukoguteenuse toetamine	Tagada rahvaraamatukogudele vajalike väljaannete olemasolu ja maakonnaraamatukogu töötajate pädevus. Partnerorganisatsioonide jätkusuutlikkuse toetamine.
Tegevus: Rahvakultuuripoliitika kujundamine ja rakendamine	
Teenus: Rahvakultuuripoliitika rakendamine	Partnerorganisatsioonide toetamine rahvakultuuri valdkonna tegevuste elluviimiseks.

Teenus: Rahvakultuuri ja vaimse kultuuripärandi toetuste rakendamine (Eesti Rahvakultuuri Keskus)	Rahvakultuuri ja vaimse kultuuripärandi toetusprogrammide eesmärkide saavutamine. Rahvakultuuri keskseltside tegevuse toetamine.
Teenus: Koolitustegevus rahvakultuuri ja VKP valdkonnas (Eesti Rahvakultuuri Keskus)	Kutsealaste kompetentsidega kultuurikorraldajad ja rahvakultuurivaldkonna kollektiivide juhid; teadlikud vaimse kultuuripärandi kandjad.
Teenus: Valdkondlike võrgustike koordineerimine (Eesti Rahvakultuuri Keskus)	Vahendada ülevaatlikku ja ajakohast infot valdkonnas tegutsevate inimeste, organisatsioonide, asutuste ja sündmuste kohta ning innustada hoidma pärimuskultuuri, rahvuslike traditsioone ning vaimset kultuuripärandit. Aidata kaasa erinevate strateegiadokumentide koostamisel sisendi andmisel kultuurivaldkonnas.
Teenus: rahvakultuuri ja vaimse kultuuripärandi andmebaasi teenus (Eesti Rahvakultuuri Keskus)	Koguda ülevaatlikku ja ajakohast infot valdkonnas tegutsevate inimeste, organisatsioonide, asutuste, sündmuste, pärimuskultuuri, rahvuslike traditsioone ning vaimset kultuuripärandi kohta.
Meede 3. Kultuuri valdkondadeülene arendamine, koostöö ja rahvusvahelistumine	
Tegevus: Kultuurivaldkonna digiteerimine	
Teenus: Digitaliseerumise poliitika rakendamine	Kultuuri- ja mäluasutuste toetamine konkurentsivõimelisuse, innovatsiooni ja digitaliseerumise arendamiseks ning populariseerimiseks.
Tegevus: Kultuurivaldkonna rahvusvahelistumise edendamine	
Teenus: Kultuuri multilateraalne koostöö	Rahvusvahelistes organisatsioonides osalemise koordineerimine.
Teenus: Kultuuri rahvusvahelistumine	Aidata kaasa Eesti kultuuri rahvusvahelistumisele ja tutvustamisele maailmas.
Tegevus: Kultuuri valdkondadeülene arendamine	
Teenus: Kultuuri valdkondadeülene tugi- ja arendustegevus	Valdkondadeülese tugi- ja arendustegevuse elluviimine.
Tegevus: Loomemajanduspoliitika kujundamine ja rakendamine	
Teenus: Loomemajanduspoliitika rakendamine	Siduda kultuuri- ja loomesektoris olevat potentsiaali ettevõtlusega, soodustada uute ambitsioonikate ärimudelitega ettevõtete juurdekasvu, tõsta loomeettevõtete ekspordivõimekust ja jätkusuutlikkust ning pakkuda teistele majandussektoritele lisandväärtust ärimudelite, toodete ja teenuste ning müügi ja turunduse arendamisel.

Lisa 2. Kultuuriprogrammi 2025-2028 teenuste rahastamiskava

Programmi rahastamiskava	Eelarve			
	2025	2026	2027	2028
Programmi kulud	271 511 766	269 913 310	260 488 570	252 290 016
Mitmekülgse ja kättesaadava kultuurielu toetamine ja arendamine	152 102 724	149 477 641	142 717 002	142 014 482
<i>Kirjanduspoliitika kujundamine ja rakendamine</i>	10 777 864	10 443 324	10 583 014	10 628 834
<i>Kirjanduspoliitika rakendamine</i>	9 831 803	9 479 763	9 631 453	9 677 273
<i>Lastekirjanduse arendamine</i>	264 619	266 769	265 569	265 569
<i>Lastekirjanduse populariseerimine</i>	372 868	386 008	376 408	376 408
<i>Lastekirjanduse rahvusvahelistumine</i>	308 573	310 783	309 583	309 583
<i>Etenduskunstide poliitika kujundamine ja rakendamine</i>	43 828 051	41 539 865	39 855 005	39 900 125
<i>Etenduskunstide poliitika rakendamine</i>	43 828 051	41 539 865	39 855 005	39 900 125
<i>Audiovisuaalpoliitika kujundamine ja rakendamine</i>	20 779 320	20 957 570	21 117 370	21 174 470
<i>Audiovisuaalpoliitika rakendamine</i>	20 779 320	20 957 570	21 117 370	21 174 470
<i>Muusikapoliitika kujundamine ja rakendamine</i>	18 824 116	18 806 483	18 045 044	18 102 144
<i>Muusikapoliitika rakendamine</i>	18 824 116	18 806 483	18 045 044	18 102 144
<i>Kunstipoliitika kujundamine ja rakendamine</i>	11 341 711	11 463 411	6 746 461	6 804 261
<i>Kunstipoliitika rakendamine</i>	11 341 711	11 463 411	6 746 461	6 804 261
<i>Arhitektuuri ja disaini poliitika kujundamine ning rakendamine</i>	3 124 937	3 256 627	3 359 747	3 394 287
<i>Arhitektuuripoliitika ja disainipoliitika rakendamine</i>	3 124 937	3 256 627	3 359 747	3 394 287
<i>Meediapoliitika kujundamine ja rakendamine</i>	43 426 724	43 010 360	43 010 360	42 010 360
<i>Meediapoliitika rakendamine</i>	43 426 724	43 010 360	43 010 360	42 010 360
Kultuuripärandi kestlikkuse ja kättesaadavaks tegemise toetamine ja arendamine	81 123 565	84 810 180	82 894 072	75 297 008
<i>Raamatukogupoliitika kujundamine ja rakendamine</i>	15 370 715	23 264 597	21 932 097	14 301 097
<i>Pikaajalise säilitamise korraldamine</i>	11 416 468	19 396 100	18 104 100	10 473 100
<i>Regionaalse raamatukoguteenuse toetamine</i>	3 954 247	3 868 497	3 827 997	3 827 997
<i>Rahvakultuuripoliitika kujundamine ja rakendamine</i>	14 762 277	11 397 575	11 523 359	11 580 159
<i>Rahvakultuuripoliitika rakendamine</i>	9 028 002	5 719 702	5 882 752	5 940 552
<i>Rahvakultuuri ja VKP toetuste rakendamine</i>	4 813 163	4 755 761	4 717 495	4 717 495
<i>Koolitustegevus rahvakultuuri ja VKP valdkonnas</i>	288 442	289 442	290 442	289 442
<i>Valdkondlike võrgustike koordineerimine</i>	348 760	348 760	348 760	348 760
<i>RAKU ja VAKU andmebaasi teenus</i>	283 911	283 911	283 911	283 911
<i>Muuseumi- ja muinsuskaitsepoliitika kujundamine, rakendamine</i>	50 990 572	50 148 008	49 438 615	49 415 751
<i>Muuseumipoliitika rakendamine</i>	30 391 995	29 782 492	29 764 760	29 764 760

Museaalide kogumine ja säilitamine	2 866 379	2 866 262	2 864 067	2 858 837
Teadustöö	1 693 375	1 697 963	1 605 894	1 598 426
Näituse tegevus	2 559 940	2 527 076	2 464 190	2 463 518
Muuseumikogu kogumine, säilitamine ja uurimine	358 286	339 136	338 736	339 736
Kultuuripärandi tutvustamine ja vahendamine	297 795	277 245	279 645	280 645
Muuseumiteenus Palamuse O. Lutsu Kihelkonnamuuseumis	399 269	400 269	395 794	395 794
Muuseumiteenus Viljandi Muuseumis	353 571	354 071	354 571	355 071
Muinsuskaitsepoliitika rakendamine	314 358	314 358	52 500	52 500
Teadustöö korraldamine	146 899	146 899	146 899	146 899
Kultuuripärandi hoidmine ja arendamine	2 147 510	2 135 953	2 028 376	2 021 159
Valdkonna analüüs ja teadlikkuse tõstmine	845 293	856 223	818 002	815 228
Toetuste rakendamine	5 065 282	4 915 927	4 794 531	4 793 201
Õppematerjalide koostamine ja sündmuste ning koostöö korraldamine	324 683	324 683	324 683	324 683
Haridusprogrammide ja sündmuste korraldamine	3 225 938	3 209 451	3 205 969	3 205 296
Kultuuri valdkondade ülene arendamine, koostöö ja rahvusvahelistumine	38 285 477	35 625 488	34 877 496	34 978 526
Kultuurivaldkonna digiteerimine	2 637 930	18 400	18 000	18 000
Digitaliseerumise poliitika rakendamine	2 637 930	18 400	18 000	18 000
Kultuurivaldkonna rahvusvahelistumise edendamine	2 466 276	2 386 240	2 349 482	2 349 482
Kultuuri multilateraalne koostöö	845 400	845 400	845 400	845 400
Kultuuri rahvusvahelistumine	1 620 876	1 540 840	1 504 082	1 504 082
Loomemajanduspoliitika kujundamine ja rakendamine	2 708 023	2 166 092	2 166 092	1 366 092
Loomemajanduspoliitika rakendamine	2 708 023	2 166 092	2 166 092	1 366 092
Kultuuri valdkondade ülene arendamine	30 473 248	31 054 756	30 343 922	31 244 952
Valdkondade ülene tugi- ja arendustegevus	30 473 248	31 054 756	30 343 922	31 244 952